«خزمینه وەرن با بەمام ورچ و مام گورگیش بلێین ئەوانیش بێنە ئێرە. ئەوانیش برسین با بێن شتێکی بخۆن. خۆ چ زۆرە گۆشت زۆرە.»

چوون مام ورچ و مام گورگیان بانگهێشتن. تێریان گۆشت خوارد و ئێسکەکانیشیان شکاندن و تێر و تەسەل بوون. دوایە مام ڕێوی بەزیبک و زاکون بیرێکی بەمێشکیدا هات:

«ئەوان دەبێ گەورەیەکی بۆ خۆیان هەڵبژێرن و لە قسەی دەرنەچن، دەنا ڕۆژێکی هەر دەقەومێ بەشەڕ بێن و ورگی یەکدی بدڕن و یەکتر پارچە پارچە کەن.»

لە بەر ئەوە هات هەموو ئەو دۆستانەی کۆکردنەوە و گوتی:

«ئێمە دەبێ گەورە و فەرماندەیەک لە نێو خۆماندا و بۆ خۆمان هەڵبژێرین. دەبێ ئەوەی فەرماندەش دەمانداتێ ئەگەر کوتێکیش بێ هەر پێی ڕازی بین، دەنا بێ ئەوە هەرامان لێ پەیدا دەبێ و لێمان دەبێتە ناخۆشی. دەڵێن چی؟ ئەو ڕایەتان پێ چۆنە؟»

هەموو برادەران گوتیان: «بیر و ڕایەکی یەکجار زۆر بەجێیە.»

ڕێوی زۆری حەز لە دەمڕاستی و فەرماندەیی بوو، بەڵام وا خۆی دەرنەخست و بەمام گورگی گوت:

«تۆ ببە بەفەرماندە.»

گورگ قەبووڵی نەکرد و گوتی:

«نا، ئەوە بەمن ناکرێ، ئەگەر من گۆشتی دابەش کەم لەوانەیە بەشێکی زیاتر بۆ خۆم دابنێم و ئێوەش ئەوەی قەبووڵ ناکەن و ناڕەحەت دەبن و پرم دەدەنێ و پارچە پارچەم دەکەن.»

«زۆر چاکە، مام ورچ ئەتۆ فەرماندە بە.»

هەموو لە هەڵڵایان دا:

«نا، نا، تۆ خۆت فەرماندە بە.»

مام ڕێوی گوتی:

«زۆر چاکە بەڵام نابێ کەس لە قسەم دەرچێ.»

گیانلەبەران تێکڕا هاواریان کرد:

«هەرگیز لە قسەت دەرناچین.»

«زۆر چاکە، گوێ ڕاگرن: ئەرێ ئێوە هەرگیز بیرتان لەوە کردۆتەوە کە ئەو هەموو گۆشتە لە کوێڕا دێت؟»

هەموو پێکەوە بەیەک دەنگ گوتیان:

«نەء.»

مام ڕێوی گوتی:

«ئەو هەموو گۆشتە لاوێک دەمانداتێ کە لە ئەشکەوتێدا دەژی. جا بۆیە دەبێ تێیبگەیەنین کە زۆری منەتبارین و زۆریشی سوپاسگوزارین.»

هەموو تێکڕا پرسیان:

«جا چ بکەین؟»

«من پێتان دەڵێم. ئێمە دەبێ کچی پاشای ڕۆژهەڵاتیی بۆ بێنین و لێی مارەکەین.»

گیانلەبەران پرسیان:

«باشە جا چۆنی وەدوو کەوین؟»

مام ڕێوی گوتی:

«پێتان دەڵێم، ئێوە مام ورچ و مام گورگ و داڵەهۆ، دەچنە دەوروبەری کۆشکیماڵی پاشای. مام ورچ و مام گورگ دەست دەکەن بەجووت و کێڵانی زەوییەکانی پاشای. کە پاشا ئەوەی دیت زۆری پێ سەیر دەبێ و لە سەر سامییان پێی وا دەبێت کە تەنانەت گیانلەبەرانیش لێی دەترسن و لە فەرمانبەرداری ویدا مل کەچن و لێی تۆقیون و ئەوا بۆ خۆیان زەوییەکانی بۆ دەکێڵن. بانگی ژن و کچەکەی دەکا و پێیان دەڵێ بنۆڕنێ چ پاشایەکم. تەنانەت گیانلەبەرانی کێوی و دڕەندەش فەرمانبەردارمن. کچی پاشای بۆ تەماشا کردنێ دێتە سەر سوێیە. ئەو دەمی داڵەهۆ لەسەر کۆشکێ خەریکی چەرخانە و دایدێتێ و هەڵیدەگرێ و دەیفڕێنێ. بەم شێوەیە کچی پاشای دەهێنرێ.»

دەبوو فەرمانی فەرماندە هەر جێبەجێ بێتن داڵەهۆ لە سەر کۆشکی پاشای کەوتە چەرخان و ورچ و گورگیش کەوتنە جووت و کێڵانێ. پاشا و ژن و کچەکەی هاتنە دەرێ. هەر کە داڵەهۆ چاوی بەکچەی کەوت وەک بەرد لە ئاسمانێڕا بێتە خوارێ خۆی لوول کرد و دایهاتێ و فڕاندی. گیانلەبەران کچەیان گەیاندە ئەشکەوتێ و بەرهەڵدایان کرد. لاوە لە ڕاو و شکارێ هاتەوە و دیتی ئەوا یەکێک لە ئەشکەوتێدا دانیشتووە. واقی وڕما و پرسی:

«تۆ کێی؟»

کچە گوتی:

«من کچی پاشای خۆرهەڵاتێم.»

لاوە زۆر شاد و خۆشحاڵ بوو و گوتی:

«ئای... لەو بەختەی، من لەبەر تۆیە وازم لە ماڵ و حاڵ و سەڵتەنەت هێناوە و وا بەتەنیا لێرە دەژیم، بەڵام کێ تۆی هێنایە ئێرە؟»

کچە جوانەکە هەرچی هەبوو و نەبوو هەمووی بۆ گێڕایەوە.

لاوە سەری سوڕما و گوتی:

«مەبەستت گیانلەبەرانی ئەو دەوروبەرەی ئێرەیە تۆیان هێناوە؟)

زۆر شاد و شەنگوڵ بوو لەوە بەولاوە زیاتری ڕاو دەکرد و گۆشتی زیاتری بۆ دۆستەکانی دێنایەوە. ڕێوی دووبارە ئاوەڵەکانی کۆکردنەوە:

«ئەرێ ئێوە دەزانن کە ئەمانە ئادەمین و ناتوانن لە سەر عەردی ڕووت بنوون؟»

گیانلەبەران پرسیان:

«جا چمان پێ دەکرێ، چ بکەین؟»

مام ڕێوی گوتی:

«پێتان دەڵێم: گورگ ئێوە دەچنە شاری (سیخ)ان. لە ناو بازاڕی دەست دەکەن بەهەڵاتنێ بەناو

بازاڕیدا، کە خەڵکی چاویان پێ کەوتی هەموو دووکان و موغازەکانیان بەجێ دەهێڵن و وە دووی تۆ دەکەون. ئەو دەمی ورچ دەچێتە موغازێکی و تۆپێک قووماشی زێڕدۆز تاو دەداتێ و دەیهێنێ.»

گورگ گوتی:

«دەمگرن. ئەودەمی بەسەگان خواردووم دەدەن.»

ڕێوی شیڕاندی:

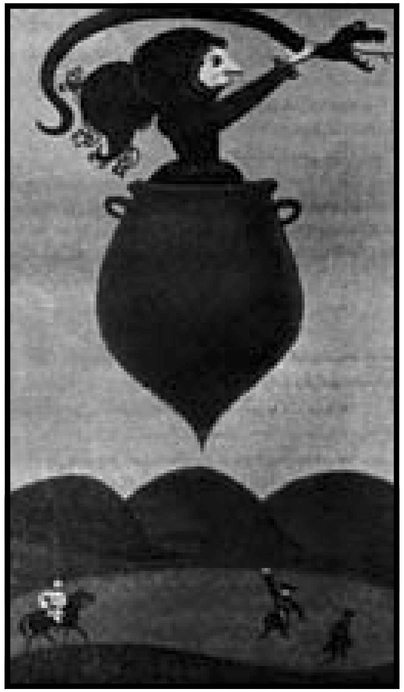

«شەرمت بێ، وەبیرت نایە کە برسی بووی چۆن دەبەزیت؟ ئێستاش وەک بەرازیت لێ هاتووە و لەبەر قەڵەویان هیچت لە دەست نایە؟ مردن مردنە لینگە فرتێ چییە؟»

گورگ ترسا و بەمام ورچی گوت:

«زۆر چاکە، پێم وا بێ هەر دەبێ بچین و ناچارین.»

ڕۆیشتن، چوونە ناو شاری و گورگ زۆر بەخێرایی بەناو شاریدا هەڵاڕۆیی. ئەوەی لە بازاڕی بوو هەمووی وەدوو کەوتن، ورچ خۆی دە موغازێکی کرد و تۆپە زێڕدۆزێکی تاودایە و هەر بەدەستوبردی لەو ناوەی وەدەرکەوت. هێندێک وەدووی گورگەی و هێندێکیش وەدوو ورچەی کەوتبوون. بەڵام نەیانتوانی هیچ کامێکیان بگرن.

گیانلەبەرەکان هاتنەوە جێ و ڕێی خۆیان. چوونە ناو ئەشکەوتێ و پارچە قوماشەیان ڕاخست.

ئێستا کوڕە و کچە و تەواوی گیانلەبەران لێرە بەجێ دەهێڵین و دەچینەوە سەر و سۆراغی پاشای ڕۆژهەڵاتێ.

***

پاشای ڕۆژهەڵاتێ بانگەوازێکی بەم جۆرەی بڵاو کردەوە:

«هەر کەسێکی کچەکەم بۆ بدۆزێتەوە و بۆم بێنێتەوە بەقورسایی و سەنگی خۆی بەزێڕی هەڵدەکێشم.»

پیرێژنێکی جادووگەر گۆچانی تاو دایە و چووە کۆشکی پاشای و گوتی:

«من کچەکەتان بۆ دێنمەوە.»

پاشا گوتی:

«زۆر چاکە، ئەوە زێڕەکەیە هەر ئێستا نیوەت دەدەمێ و نیوەکەی دیکەشی ئەگەر کچەکەمت هێنایەوە.»

جادووگەر گوتی:

«قایلم، ئێوە تەنیا کووپەیەکی شەڕابم دەنێ و هیچی دی.»

کووپەیان دایە، جادووگەر دەر و ژووری کووپەی قیر دا، دوایە چوو مارێکی هێنا. لە ناو کووپەکەی دانیشت و مارەکەی وەک قامچی ڕاوەشاند. کووپە لە جێی خۆی بەرز بۆوە و کەوتە ئاسمانێ. هەر ڕۆیی ڕۆیی تا کەوتە گوندی (چیخۆری) کەڕاست دەکەوێتە داوێنی چیای چانچ خێرلی.

جادووگەری پیر لە کووپەی هاتە دەرێ. قامچییەکەی کە مارەکە بوو دەوێییدا بەجێ هێشت. گۆچانەکەی تاو دایە و بەمینگە مینگ کەوتە ڕێ. دەو دەمەیدا کوڕی پاشای کە چوو بووە ڕاوێ چاوی بەپیرێژنێ کەوت و زۆری زگ پێی سووتا و گوتی:

«ڕۆژ باش داپیرە! تۆ کێی و لە کوێڕا هاتووی؟»

پیرێژن وەڵامی دایەوە:

«ژیانت باش ڕۆڵە! من بۆ حەمامێ هاتبوومە (ئەسپیندازسک). بەڵام خەڵکی (خیزاباوریم)، کە لەگەڵ ژنانی گوندی پێکەوە هاتبووین و ئەوان هەموو گەڕانەوە و من بەتەنێ بەجێمام و ڕێم لێ هەڵەبووە. من پیر و کەنەفتم، نازانم چۆن بچمەوە ماڵێ.»

لاوە زۆری زگ بەپیرێژنێ سووتا و گوتی:

«قەیدی نییە، من تۆ دەبەمەوە ماڵی خۆمان.»

«ڕۆڵە ئەتۆ لە کوێ دەژیت؟»

«لێرە لە ناو چیایەکانی چانچ خێرلی.»

پیرێژن گەشایەوە و گوتی:

«یا خوا ڕۆڵە خێری لە خۆت ببینی، کە زگت بەپیرێژنێکی وەک من بێ هێز و کەنەفت و کەلەلا سووتا!»

پیرێژنی بڵند کرد و هاویشتیە پاشکۆی خۆی، بەڵام چونکە ئەسپی تاین بۆنی دوژمنی کردبوو پێی گرتنەوە و چوار پەلی چەقاندن و نەڕۆیی.

لاوە وەبەر قامچیانی دا، هێندەی لێدا هەتا هەموو لەشی ئەسپەی وەسەر خوێن گەڕا. لەگەڵ ئەوەشدا زۆر بەنابەدڵییەوە کەوتە قاڵدوان. لاوە پیرێژنی هێنایەوە ماڵێ، بەڵام ژنەکەی زۆر ناڕەحەت بوو و گوتی:

«دەتەوێ چ لەو پیرێژنە پەرپووتەی بکەی؟»

لاوە وەڵامی دایەوە:

«دڵی مەشکێنە. ئەوشۆ دەیحەوێنینەوە و سبەینێ بەرێی دەکەینەوە.»

لێگەڕان پیرێژن هەر لەوێ بێ بۆ ئاوەنگیە. ئاوی خۆشوشتنێی بۆ کچەی گەرم دەکرد و زۆر وردەکاری دیکەشی ئەنجام دەدان.

کچە زۆری پێ خۆشحاڵ بوو و بەهاوسەرەکەی گوت:

«لێیگەڕێ و مەینێرەوە با هەر لەگەڵ خۆمان بێ و لەگەڵ ئێمەدا بژیەت.»

مێردە گوتی:

«دیتت، دوێنێ نارەحەت بوویت و نەتدەویست، بەڵام ئەورۆ پێی ڕازیت.»

بەڵێ پیرێژن کارێکی دەکرد مەپرسە، وای لێ هات شازادەی جوان بەبێ پیرێژنێ هەڵی نەدەکرد. ڕۆژێکی مێردە چووە ڕاوێ و گیانلەبەرەکانیش هەر یەکە بەلایەکیدا سەریان لەدوو کارێکی نا. پیرێژن و شازادەخان پێکەوە مانەوە، جادووگەری پیر گوتی:

«وەرە با بچین کەمێک بای باڵی خۆمان بدەین و تاوێک بگەڕێین.» شازادەی جوانی بردە ئەو جێیەی کووپەکەی لێبوو، شازادە پرسی:

«ئەو کووپە چ دەکا لێرە؟»

«نازانم ئازیزەکەم، دادەی با بچین تەماشایەکی بکەین.»

چوون و کەوتنە تەماشا کردنێی. شتێک دە کووپەکەیدا بوو. شازادە پرسی:

«ئەوە چی تێدایە؟ دادەی دەری بێنە.»

جادووگەر گوتی:

«ئای کچەکەم! ئەمن کوا پشتم ڕاست دەبێتەوە. دەستم نایگاتێ، دەوەرە بەڵکە ئێ ئەوە خوایە تۆ بتوانی.»

شازادەی نازدار بەرەو کووپەی چوو. سەر و دەستێکی شۆڕ کردنەوە ناو کووپەی. دەو دەمەیدا جادووگەر لە پشتەوەڕا پاڵێکی پێوەنا و دەکووپەکەی هاویشت و بۆ خۆشی خۆی هەڵدایە ناوێ و کووپە وەهەوا کەوت. بەو شێوەیە شازادەیان بۆ پاشای هێنایەوە ماڵێ. ئەویش تەواوی بەسەرهات و ڕووداوەکان و چۆنیەتی و شوێنی ژیانی ئەو چەند وەختەی بۆ بابی گێڕایەوە و گوتی:

با ئەوان لێرە بەجێ بێڵین و بچینەوە پەیسەری کوڕی پاشا و ڕێوی فەرماندە.

مام ڕێوی لە ڕاوێ هاتەوە تەماشای کرد، شازادەخان دیار نییە، لە پشیلەی پرسی:

«ئەوە لە کوێیە؟»

پشیلە گوتی:

«نازانم.»

ڕێوی دەبیرەوەچوو:

«هەبێ و نەبێ شوێنی ئەو پیرێژنەیە بردوویەتیەوە.»

ڕێوی زۆر تووڕە بوو کەوتە سەرزەنشتی ورچ و گورگ و داڵەهۆی کە چاکیان چاوەدێری لە شازادە خانمێ نەکردووە و ئاگایان لێ بڕاوە. فەرمانی دا:

«پشیلەم بۆ بانگ کەن.»

پشیلەیان هێنا، ڕێوی گوتی:

«هەر ئێستا دەچیە ماڵێ پاشای ڕۆژهەڵاتێ و وادەکەی شازادە بتبینێ. دڵنیام کە چاوی پێکەوتی دەڵێ: کتکە خنجیلانەکەم. پشە چووکەڵەکەی خۆم، ئەوە چۆن گەیشتوویە ئێرە، ئەدی خاوەنەکەت کوا؟ و ئینجا دەستبەجێ دەگەڕێیەوە و بەسەرهاتەکەمان بۆ دەگێڕیەوە. زۆریش وریا بە بزانە داخوا دیتنی تۆی زۆر پێ خۆشە یان نا؟

پشیلە لێی دا ڕۆیی. هەر ڕۆیی، هەر ڕۆیی، تا گەیییە کۆشکی پاشای و لەوی چووە ژوورێ. هەر کە شازادە چاوی وێکەوت ناسیەوە.

«ئەوە پشەکەی خۆمانە. پشە بچکۆلانەکەم. ئەوە چۆن گەیییویە ئێرە؟ ڕاوەستە با بچم خواردنت بۆ بێنم، دیارە برسیتە؟»

کچە چوو گۆشتی بۆ بێنێ، بەڵام پشیلەکە هێندە دڵشاد بوو هەر مەپرسە، لەسەر خواردنێ ڕانەوەستا، هەر بەغار لەوێ وەدەرکەوت و بەرەو لای ئاوەڵەکانی، تا هاتەوە و ئەوەی دیتبووی بۆ مام ڕێوی گێڕایەوە.

ڕێوی یەکێکی بەدوای داڵەهۆیدا نارد و گوتی:

«ئەو جارە نۆرەی تۆیە، بەرەو کۆشکێ بفڕە و وریا بە و بزانە شازادە خانم کەینێ دێتە دەرێ. ئەویش تۆ دەناسێ و متمانەی پێتە، هەڵی دە سەر پشتی خۆت و هەستەوە.»

داڵەهۆ لە شەقەی باڵانی دا و هاتەوە سەر کۆشکێ. شازادەی جوان چاوی پێ کەوت. هاتە دەرێ و داڵەهۆی ناسییەوە. داڵەهۆ بەرەو لای وی لوول بوو. شازادە کەوتە سەر پشتی داڵەهۆی، ئەویش کەوتە ئاسمانێ. جارێکی دی گەینەوە نێو چیا و لێڕەوار و بەندەنان و هێنای لەبەر دەرکی ئەشکەوتیی دانا. کوڕی پاشای بەهاتنەوەی دەزگیرانی زۆر شاد و خۆشحاڵ بوو، بەڵام مام ڕێوی گوتی:

«برادەران وا نابێت. ئێمە دەبێ ئاگامان لەوانە بێت. گورگ دەچێتە چیخۆری و لەوێ پاسێ دەکا. ورچ دەچێتە نێو دارستانێ، کەروێشک دەچێتە ناو شیناوەردێ و داڵەهۆش لەسەرەوە لە ئاسمانێ چەرخان دەدات و دێت و دەچێت. بۆ ئەوەی بەتەواوەتی ئاگامان لە پیلان و فێڵ و دەهۆی دوژمنان بێت.»

***

بەڵام پاشای ڕۆژهەڵاتێ تەواو لەشکر و سەرلەشکریانی خۆی کۆکردنەوە و بانگ و شەیپووری شەڕێی لەگەڵ زاوایەکەی لێدا. ئەو دەیزانی لە کوێن. چونکە کچەکەی هەموو شتێکی پێ گوتبوو. هاتن هەتا گەینە کێڵگەکانی چیخۆری و لەوی ئوردوویان هەڵدا.

ئەستوندەکی چادرێکی ڕەشیشیان بۆ پاشای چەقاند. گورگ ئەوانەی هەموو دیبوون و دەستوبرد خۆی گەیاندە لای مام ورچ:

«پاشا بەخۆ و بەلەشکرەوە هاتووە شازادە خانێ بەرێتەوە. دەستوبرد بگە مام ڕێوی و ئەو هەواڵەی بدەیە.»

ورچ هەر بەغار بەرەو لای مام ڕێوی کوتای:

«ئەوە پاشا بەخۆ و بەلەشکرەوە خەریکە بەرەو لای ئێرە دێ.»

کاتێ کە مام ڕێوی و ورچ و گورگ و داڵەهۆ و کەروێشک و پشیلە، هەموو پێکەوە لێک خڕ بوونەوە، خۆر خەریکی ئاوابوونێ بوو.

ئەوەمان لە بیر نەچێ کە ورچ شای هەموو ورچان بوو و گورگیش شای تەواوی گورگان و داڵەهۆ و کەروێشک و پشیلەش هەموو هەر شا بوون. لەو ناوەیدا کە مام ڕێوی بەفەرماندەی هەمووان هەڵبژێردرا بوو بەمام ورچی گوت:

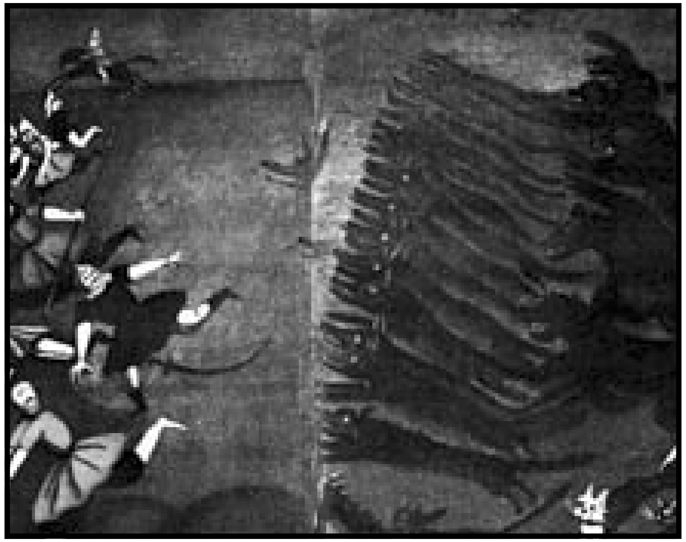

«سەد هەزار ورچم لە تۆ دەوێ.»

بە مام گورگیشی گوت:

«سەد هەزار گورگیش لە تۆ.»

هەروەها بەم جۆرە بەداڵەهۆ و کەروێشک و پشیلەشی گوت و ئینجا فەرمانی دا:

«نیوە شەوێ هەواڵی تەواوی هێزەکانی خۆتانم بدەنێ.»

گورگ چووە دارستانی گومارتی و بەلوورە لووریێ هەمووی بانگ کردن. ئەوانیش هەر بەغار هاتن. ورچیش ئاواڵەکانی خۆی لە دارستانی جائیت خڕ کردنەوە. داڵەهۆش لە بەردە ڕەشێ هەر بەهەواوە دۆستەکانی خۆی هەموو وەکۆ کردن. کەروێشک چووە مێرگی کیش لەک و برادەرەکانی لەوێ ئامادە کردن. پشیلە چووە خیزاباوری کە زۆر دوور نەبوو، هەموو پشیلەکانی کۆکردەوە. هەر بەو پێیە هەموویان لە دوورە گوندی ساخیری بەخۆ و هێزەکانیانەوە کە شوێنی دیاریکراویان بوو، کۆبوونەوە. مام ڕێوی چووە سەر کۆلکی بنەدارێکی و دەستی بەقسان کرد:

«هەرچی ڕووی تێ کردن پەلاماری دەن. گۆشتی ئادەمییان نەخۆن، تەنیا گۆشتی ئەسپان بخۆن. ئەو چادرەی ئەمنیش پاسی دەکەم کەس خۆی لێ نەدا و لێی نزیک نەبێتەوە.»

هەموو سەرکردەکان فەرمایشەکانی مام ڕێویان بەئاواڵەکانی خۆیان ڕاگەیاند.

هەموو تێکڕا بەرەی شەڕییان گرت و هێرش دەستی پێ کرد. هەر پێش خۆراوایە تەواوی لەشکری پاشایان تەفر و توونا کرد و لە ناویان بردن. مرۆڤەکانیان دڕین و ئەسپەکانیان خواردن. ڕێویش لە بەردەمی چادری پاشای هەر دەهات و دەچوو. گیانلەبەرەکان دوای ئەوەی سوپای پاشایان تار و مار کرد و نەیانهێشتن فەرمانی ئازاد کردن و بڵاوەی لەشکرەکەیان دا. پاشا لە چادرێ وەدەر کەوت و دیتی لەشکرەکەی هیچی نەماوە.

ڕێوی بەپاشای گوت:

«چت بەخەیاڵدا دەهات؟ پێت وا بوو لەگەڵ کێدا دەجەنگی؟»

پاشا گوتی:

«تەنیا ڕێی دیتنی زاوایەکەمم بدەنێ. دواییش ئەگەر ئارەزووتان کرد بمکوژن!»

ڕێوی گوتی: «ئەڵبەتە! ئێوە دەبەینە لایان تا بیانبینن.»

ڕێوی بەرەو ئەشکەوتێ وەپێش کەوت. پاشا چووە نێو ئەشکەوتێ و بەزاوایەکەی گوت:

«کوڕەکەم! ڕۆڵە! وەرە با بچینەوە کۆشکێ. لێرە لە ناو ئەو دار و بەرد و لێرەوارەی چ دەکەی؟»

لاوە گوتی:

«ڕێم دەیە با پرسێکی بەمام ڕێوی بکەم.»

لەگەڵ مام ڕێوی دووا. مام ڕێوی گوتی:

«زۆر چاکە. بچۆ.»

هەموو تێکڕا هەستان و وەڕێ کەوتن. زاوا و بووک لە پێشەوە و ڕێوی و گورگ و ورچ و داڵەهۆ و کەروێشک و پشیلەش لە دوایە. لەماڵێ پاشای هەموو ڕۆژێ مام گورگ مەڕێکی دەخوارد. ورچ گایەک، داڵەهۆ قازێک، ڕێوی عەلیشیشێکی سوورەوەکراو، کەروێشک یەک سەبەتەی پڕ لە گێزەر و پشیلە جامێکی پڕ لە شیر. ئەوان حەوتوویەکی تەواویان بەو شێوەیە لە ماڵێ پاشای بەسەر برد. بەڵام پاشا لە دڵی خۆیدا بڕیاری دابوو زاوایەکەی بکوژێ. ڕێوی لە نیازی پاشای گەیی. بۆیە هات درێژ بوو و خۆی لە خەو خست. دوایە خۆی وا پێشاندا کە لە خەوێ ڕاپەڕیوە، قیت بۆوە و گوتی:

«دەخەوێدا دیتم ئەوا نەنکم و باپیرم هەر دووکیان هاتوونە دیدەنیم و زۆریش ناڕەحەت بوون، لەوەی کە بۆچی جارێک لە جاران سەرێکیان لێ نادەم و ناچمە سەردانیان لەو دنیای دی. بۆیە هەر ئێستا دەبێ بچمە لایان و بزانم چۆنن و چۆن نین.»

پاشا و دەوروبەرەکانی پرسیان:

«جا چۆن دەچیە ئەو دونیای دی؟»

پێتان دەڵێم: «دوو بارە داری قەلاشکەری وشکم بۆ بێنن و لەسەر یەکیان دانێن. منیش لە بنەوەڕا دەچمە نێوەڕاستی دارە هەڵچنراوەکان و ئێوەش لە هەر چوار دەورەیڕا نەوتی پێداکەن و ئاگری دەن. ئاگر و گڕ و کڵپە زمانەی دەکێشێ و منیش لەگەڵ دووکەڵێ بڵند دەبم و دەچمە ئاسمانێ.»

ئەوەی مام ڕێوی گوتبووی ئەنجامیان دا. گردێکیان لە داری قەلاشکەری هەڵچنی، ڕێوی چووە بنێ و دەودەمەیدا کە ئەوان خەریکی نەوت پێدا کردنی دارەکان بوون ئەو لە بنەوە دەستی کرد بەعەرد دانەوێ و کونێکی قووڵی هەڵکەند و خۆی تێدا مات کرد. کە ئاگر کڵپەی کرد و زمانەی کێشا. دووکەڵ بەری ئاسمانیی گرت. پاشا و دەوروبەرەکەی بەدووربینێ کەوتنە تەماشا کردنی ئاسمانێ تا بزانن مام ڕێوی لەگەڵ دووکەڵێ دەڕوا یان نا، بەڵام چەڕە دووکەڵ هێندە ڕەش و ئەستوور بوو کەس هیچی نەدەدیت. ماوەیەک ڕابرد، ڕێوی لە بن خۆڵەمێشێ هاتە دەرێ و چووە لای پاشای. دوای سڵاو گوتی:

«نەنک و باپیری ئێوەش زۆر دڵتەنگ و ناڕاحەت بوون لەوەی کە تا ئێستا ئێوەش سەرێکتان لێ

نەداون و نەچوونەتە لایان و بەسەرتان نەکردوونەوە.»

«باشە مام ڕێویەک بچێ کەس و کاری خۆی ببینێ و دیدەنیان بکات. ئەدی ئەمن بۆ نەچمە لایان و نەیانبینم؟»

چوون دووبارە داری قەڵاشکەریان هێنا، گردۆڵکەیەکیان لە داران لێ هەڵنا. پاشا و دەربارییەکان هەموو پێکەوە چوونە بنێ و فەرمانیان دا:

«نەوتی پێدا کەن و ئاگری دەن.»

پاشا و دەربارییانی – بەفەرمانی خۆیان – دە ئاوریدا بوونە خۆڵەمێش و وەهەوا کەوتن.

ڕێوی بەکوڕە لاوەی گوت:

«بۆ خۆت لە سەر تەختی دانیشە، لەمەودوا تۆ پاشای و ژنەکەشت شاژن. فەرمانڕەوای چاک بە.»

لاوە چووە سەر تەختی و دەستی بەفەرمانڕەوایی وڵاتی کرد. داوای لە مام ڕێوی و گورگ و ورچ و داڵەهۆ و کەروێشک و پشیلە کرد لەوێ بمێننەوە و لەگەڵ وان ژیان بەرنە سەر.

***

گەنم لە ئاشی.

ئارد لە توورەکێ.

ئێوە دەڕۆن، ئێمە دەمێنین.

بەڵام کەی دەگەڕێنەوە؟

ئانائیت

ئەفسانەی ئەرمەنی

ڕۆژێکی واچاگانی کوڕە جحێڵە، تاقانەی واچاشان لە سەر سوێی ماڵە خۆیان ڕاوەستا بوو. ڕۆژێکی خۆشی گیاڕەشی بەهارێ بوو. مەل و باڵندەکان لە نێو باغ و لالەزاراندا هەمەجۆر ئاواز و چریکەی دڵفڕێن و پڕ سۆز و شادیان تێهەڵکردبوو. خۆش ئاوازترینی دەنگی هەموانیش ئاواز و چریکە و چەهچەهەی بولبولێ بوو. هەر کە بولبول تێی هەڵدەکردە ئاوازان و دەی چریکاند، مەل و باڵندەکانی دی لەجێی خۆیان بێ دەنگ دەبوون و جریوە و جووکەیان لێ دەبڕا و گوێیان بۆ ئاوازە دڵنەوازەکانی وی هەڵدەخست، هەر بۆ ئەوەی لە نهێنی و ڕازی هونەری ئەو چریکەیە بگەن. هەر یەکەیان بەشێوەیەک لاسایان دەکردەوە، یەکێک تێچریکانەکەی و ئەویدی ئاوازەکەی و سێهەمیشیان فیتەکێشانەکەی. ئینجا بەهەموان ئاوازێکیان لێ سازکرد و پێکەوە تێیان هەڵدەکردەوە

دەیانگوتەوە، بەڵام کوڕە جحێڵە چ ئاگای لەوانە بوو. ئەو دڵی لە جێیەکی دی لێی دەدا. شاژن (ئاشخین)ی داکی هاتە لای و گوتی:

«واچا، کوڕە نازدارەکەم! ئەوە چییە، هەمیشە هەر غەمبار و دڵتەنگت دەبینم، ڕۆڵە چت لە دڵیدایە لە مەی مەشارەوە، بڵێ بزانم چتە و غەمێ لە چ دەخۆی؟»

«دایە من هیچ تام و چێژێک لە خۆشی ژیان ناکەم. من پێم خۆشە بچمە جێیەکی چۆڵوهۆڵ و بەتەنیایی و گۆشەگیری بژیم. پێم خۆشە بچمە گوندێکی وەک گوندی ئاتسیک.»

«پێم وابێ تەنیا هۆی ڕۆیشتنت بۆ ئەوێ هەر ئەوەیە لە (ئانائیت)ی جادووگەر نزیک بیت.»

«دایە تۆ ئەو ناوەی وی لە کوێرا دەزانی؟»

«بولبولانی باغی لەبارەی وییانەوە قسە بۆ کردووم. واچان کوڕەکەم، دەبێ تۆ ئەوەی بزانی کە کوڕی پاشای ئەفغانستانی و دەبێ هەر شازادەیەکی بێنی و یان هەر نەبێ لە چین و تویژی خۆمان بێ، نەک کچە وەرزێرێک، پاشای گورجستانێ سێ کچی زۆر جوانی هەن، ئەتۆ دەتوانی لە هەر سێکان یەکێ هەڵبژێری، شازادە گۆگاریش کچێکی یەکجار زۆر ناسک و نازدار و شۆخ و شەنگی هەیە و تاقە جێنشینی سەرزەمین و تاج و تەختی ویشە، شازادە سیئۆنیکیش زۆر جوانە، ئەدی وارسنیک کچی

فەرماندەکەی خۆمان، کە هەر لە منداڵییەوە لە ماڵی خۆمان گەورە بووە و تا گەورەش بوو هەر لە لای خۆمان بوو، چ عەیبێکی هەیە؟»

«دایە، من لە ئانائیت بەو لاوە کەسی دیکەم ناوێ.»

ئەوەی گوت و بەرەو باغی هەڵات.

واچا کە تازە دەهات پێی لە بیست ساڵی دەنا، جحێڵێکی ڕەنگ زەردی کز و لاوازی ڕەنگ پەڕیوە بوو. ڕۆژێکی بابی گوتی:

«ڕۆڵە، واچاگان، تۆ کوڕە تاقانەی منی و هەموو ئومێدی ژیانیشم هەر بەتۆیە، ئێستاش تۆ دەبێ ژنێ بێنی، چونکە ژن هێنان یاسا و ڕێسای ژیانە.»

بەڵام واچاگان گوێی لەو قسانە نەبوو، بەیانیان زوو ڕووی لە کێو و بەندەنان دەکرد و ئێواران بەرەبەری ڕۆژئاوایە دەهاتەوە ماڵێ. زۆر لە کچە شازادانی بەهەویا بوون و حەزیان لێ دەکرد. بەڵام ئەو هەر لێیان دوور دەکەوتەوە و گوێی نەدەدانێ. ئەو هەر لەگەڵ خزمەتکارەکەی (واجیناک)ی ئازا و سەگە بەئەمەکەکەیدا هەمیشە پێکەوە بوون. ئەوی لە ڕاویش بیدیبان نەیدەزانی کامیان شازادە و کامیان خزمەتکارە، هەر دووکیان هەر جل و بەرگی سادە و ساکاری ڕاوێیان لەبەر دەکرد، توربەی تیر و کەوانیان بەشانیدا دەکرد و خەنجەری دەم پانیشیان لەبەر پشتێ دەنا. ژیانی کێو و بەندەن و لێڕەوار و دەر و دەشتێ – بەپێچەوانەی هەموو شازادەکانەوە – واچاگانی، ئازاو دلێر و نەبەرد و ساغتر کردبۆوە.

ڕۆژێکی واچاگان و واجیناک ڕێیان کەوتە گوندی ئاتسیک و لەسەر کانی و ئاوێکی بۆ حەسانەوێ لایاندا. دەودەمەیدا کیژانی گوندی هاتبوونە سەر کانییە ئاوێ بەرن. واچاگان زۆر تینوو بوو، داوای چۆڕێک ئاوی لێ کردن، کچێک گۆزەکەی پڕ کرد و دایە دەستی. بەڵام لە پڕ کچێکی دی گۆزەکەی لە دەست فڕاند و ئاوەکەی ڕشتەوە، چەند جارێکان بەو شێوەیە هەر بۆیان پڕ دەکردەوە و ئەو کچە دەیڕشتەوە. واچاگان گەرووی وشک ببوو لە تینوان و وا دەهاتە بەر چاوان ئەو کچە بەو کارەی گاڵتەی پێ بکات. دوای ئەوەی کچە شەش جاران ئەو کارەی دووپات کردەوە. ئینجا گۆزە ئاوێکی پڕی دایە دەست واچاگان. واچاگان ئاوەکەی خواردەوە و لە کچەکەی پرسی:

«باشە بۆ هەر لە هەوەڵ جارەوە ئاوەکەت نەدامێ بیخۆمەوە؟ بۆ گاڵتەت بوو یا دەتویست قەشمەریم پێ بکەی؟»

کچە وەڵامی دایەوە:

«ئەوە لە لای ئێمە نییە گاڵتە بەغەریبان بکەین. بەڵام ئێوە ماندوو بوون و هەموو لەشتان ئارەقە بوو، لەوانەبوو ئاوە ساردەکە تووشی چرتومێکتان بکات. هەر بۆیە یەکەمجار نەمهێشت ئاوەکە بخۆنەوە.»

وەڵامی کچەی واچاگانی سەرسام کرد و جوانییەکەشی هێندەی دیکە ڕایکێشا، پرسی:

«ناوت چییە؟»

«ئانائیت.»

«باوکت کێیە؟»

«باوکم ناوی ئارن و شوانی گوندییە، باشە بەڵام ناوی من و باوکمت بۆ چییە؟»

«بۆ ناو پرسینی کەسێکی گوناهە؟»

«جا باشە ئەگەر گوناه نییە ئێوە کێن و لەکوێڕا دێن؟»

«ڕاستیت دەوێ یا درۆ؟»

«تۆ بۆ خۆت چۆنت پێ چاکە وا.»

«من هەمیشە لەگەڵ ڕاستیدام، بەڵام ناتوانم پێت بڵێم کێم.»

«زۆر چاکە کەواتە گۆزەکەم دەوە.»

ئانائیت گۆزەکەی وەرگرتەوە و خودا حافیزی کرد و ڕۆیی. ڕاوچییەکانیش بەرەو ماڵ بوونەوە. واجیناک هەرچی دیبووی هەمووی بۆ شاژنێی گیێڕایەوە. ئەوەبوو کە داکێ واچاگانی هەموو نهێنییەکانی وی دەزانی. واچاگان هیچ کچێکی دیکەی نەدەویست، سەرەنجام شا و شاژن هەڵبژاردەی وییان پەسند کرد. هەستان واجیناکیان لەگەڵ دوو کەسی پایەبەرزی دیکەدا ناردە ئاستێک بۆ خوازبێنی ئانائیتێ. ئارنی شوان پێشوازییەکی یەکجار زۆر گەرمی لێ کردن. میوانەکانی لەسەر قاڵییەک ڕۆنان کە ئارن بۆ خۆی بۆی ڕاخستبوون.

واجیناک گوتی:

«قاڵییەکی چەند جوانە! پێم وایە خانمی ئەو ماڵە چنیبیەتی.»

ئارن وەڵامی دایەوە:

«من ژنم نییە، دە ساڵ دەبێ ژنەکەم مردووە، ئەوە دەسکاری ئانائیتی کچمە.»

یەکێکی دیکە کە لەگەڵ واجیناکدا شا بۆ خوازبێنیی ناردبوون گوتی:

«ئەم جۆرە قاڵییە تەنانەت لە ژوورەکانی کۆشکی شاشدا نین. ئێمە زۆر دڵشادین بەوەی کە کچەکەتان وا دەست ڕەنگینە. ئەو ناو و ناوبانگی گەییوەتە دەرباری شا. بۆیە ئێمەی ناردۆتە لاتان تا دەربارەی خوازبێنی کچەکەتان بۆ کوڕە تاقانەکەی کە جێنشینی تاج و تەخت و تەواوی مەملەکەتیەتی قسەتان لەگەڵ بکەین و لێتان بخوازین و بزانین داخوا دەڵێن چی؟»

دەربارییانی شای پێیان وا بوو شوانە ئێستا لە خۆشییان باڵ دەگرێ و دەفڕێ و چ جێیەک بەخۆی ناگرێ. بەڵام وانەبوو.

واجیناک پرسی:

«برالە. وارن، بۆ بێدەنگی. ئەوەی کە ئێمە بۆی هاتووین پێمان وایە کە دەبێ مایەی شادی بێ، نە دەرد و غەم و دڵتەنگی. خۆ ئێمە نەهاتووین کچەکەت لێ بستێنین و بەزۆر بیبەین. ئەگەر پێت خۆش بوو دەیدەی، پێت خۆش نەبوو هیچ.»

ئارن وەڵامی دایەوە:

«میوانە خۆشەویستەکان، مەسەلە ئەوەیە کە من کچەکەم ناچار ناکەم و زۆری لێ ناکەم. ئەگەر ئەو بۆ خۆی ڕازی بێ من هیچ ناڵێم.»

دەو دەمەیدا ئانائیت بەخۆ و سەبەتۆکێک میوەوە هاتە ژوورێ. ئیکلامی بۆ میوانان کێشا و میوەکەی لە بەردەمی دانان و چووە سەر پێچاڵێ بۆ قاڵی چنینێ.

دەربارییان هەموو لە دەست و پەنجەکانی وی ڕامابوون و سەریان لەو هەموو چاپووکی و جوانییەی سووڕ مابوو.

واجیناک پرسی:

«ئانائیت ئەوە تۆ بەتەنێ ئیشێ دەکەی؟ خۆ من بیستوومە شاگردت زۆرن؟»

ئانائیت وەڵامی دایەوە:

«بەڵێ، بەڵام هەمووم مۆڵەت داون بچنە ترێ چنینەوێ.»

«بیستووشمە کە تۆ بەردەستەکانیشت هەموو فێرە خوێندن و نووسینیش دەکەی؟.»

ئانائیت وەڵامی دایەوە:

«بەڵێ، ئێستا تەنانەت شوانەکانیشمان فێرە خوێندنەوە و نووسین بوون و کاتێ کە پەزەکان خەریکی لەوەڕین، ئەوان یەکتری فێر دەکەن، لەسەر قەدی هەموو درەختەکانی نێو دارستانەکانی ئێمە و لەسەر هەموو شوورەی قەڵاتان و سەر بەرد و گابەردی نێو شێناوەردان و لەوەڕگاکان هەر وشەیە و بەخەڵووزی ڕەش نووسراونەوە. هەر یەکێک وشەیەک دەنووسێ و ئەوی دی لێی زیاد دەکات. بۆیە تەواوی شیو و دۆڵ و لاپاڵ و هەڵدێر و خەرەندەکانی ئێمە هەمووی هەر نووسینە.»

واجیناک گوتی:

«لە لای ئێمە خوێندن ئەو نرخ و بەهایەی نییە: شارییەکانی ئێمە تەنبەڵ و تەوەزەلن. بەڵام ئەگەر ئێوە بێنە لای ئێمە هەموو شتێکیان فێر دەکەن. ئانائیت تکایە کەمێک دەست لە ئیشەکەت هەڵگرە و تائێرە وەرە.

فەرموو سەیر کە شا چ دیارییەکی بۆ ناردوویت.»

کە واجیناک ئەو هەموو جل و بەرگە ئاوریشمییانەی لێک کردنەوە و ئەو هەموو زێڕ و زەبەر و مرواریانەی بەئانائیت پێشان دان ئانائیت سەرپێیی سەیرێکی کردن و پرسی:

«ئەوە من چۆن وا بوومەتە شایستە و جێ پەسەندی ئەو هەموو لوتفەی شا؟»

«واچاگانی شازادە تۆی لەسەر کانییە دیتوە و گۆزە ئاوت داوەتێ و ئەویش شەیدای جوانی و هوشیاری و زرینگی تۆ بووە، شاش ئێمەی بۆ خوازبێنی ئێوە، بۆ ئەو کوڕەی، ناردۆتە لاتان. ئەو گەردانە و ئەنگوستیلە و بازنانەشی هەر بۆ ئێوە ناردوون.»

«بۆ ئەو ڕاوچییە شازادە بوو؟»

«بەڵێ.»

«لاوێکی جوان و ڕێک و پێکە. بەڵام ئایا هیچ کار و پیشەیەک دەزانێ؟»

«ئانائیت ئەو شازادەیە، تەواوی ژێر دەستان لە بەر خزمەتی وی لێرەن. ئەو کاری بەزانین و شارەزاییش و کاران چییە بیانزانێ یان نا.»

«زۆر ڕاستە، بەڵام واش ڕێدەکەوێ ڕۆژێک لە ڕۆژان پاشایەکیش ببێتە خزمەتکارێک. هەموو کەس دەبێ کارێکی هەر بزانێ، جا چ شا و گەدا و چ شازادە بێت.»

قسەکانی ئانائیت هەموویانی سەرسام کرد. ئارن دەستی بۆ قسەکانی کچەکەی لە ملی دا.

دەرباریان پرسیان:

«ئێوە مەبەستتان ئەوەیە بڵێین چونکە شارەزای کار و پیشەیەک نییە و ئیشێک نازانێ خوازبێنییەکەی ڕەت دەکەنەوە؟»

«بەڵێ. هەموو ئەو جیاز و دیاری و نیشانانەش لەگەڵ خۆتان بەرنەوە و بەشازادەش بڵێین، زۆرم خۆش دەوێ و ئەو کارەشم زۆر پێ خۆشە، بەڵام من سوێندم خواردووە مێرد بەکەسێک نەکەم کارێک نەزانێ، هیوادارم ببوورن.»

کە دەرباریان دیتیان قسەکانی ئانائیت زۆر بەڕاشکاوییەوەیە هیچیان نەگوت.

هەستان و هاتنەوە کۆشکێ و ئەوەی ڕووی دابوو هەمووی بۆ شای گێڕایەوە، کاتێ کە شا و شاژن لە قسە و مەبەستەکانی ئانائیت ئاگادار بوون بەگومانی ئەوەشەوە کە واچاگان لە بڕیارەکەی پاشگەز دەبێتەوە زۆر دڵخۆش بوون.

بەڵام واچاگان گوتی:

«ئانائیت ڕاست دەکا، دەبێ منیش وەک هەموو کەسێکی دی کارێکی فێر ببم.»

شا هەموو ڕاوێژکاران و پیاوماقووڵ و شارەزایانی بانگ کردن تا کارێکی وای بۆ بدۆزنەوە شایستە و ئاسان بێت، سەرەنجام بەوە گەیشتن کە گونجاوترین ئیش بۆ شازادەی، زێڕدۆزییە. وەستایەکی یەکجار زۆر کارامەیان لە ئێرانێرا بۆ هێنا، لە ماوەی ساڵێکدا واچاگان زۆر وەستایانە فێری زێڕدۆزی بوو و لە داوی دەزووی زەردی زێڕین یەک پارچە پەشتەماڵی بۆ ئانائیت دروو و بەواجیناکدا بۆی نارد. کە ئانائیت لێکی کردەوە گوتی:

«پەندێکی پێشینیان هەیە دەڵێ: ئەوەی گوێ نادات پێش هات و بەسەرهاتەکانی ژیان، نیاز و پێویستیەکانی ژیان خۆیان دەبنە هاندەر و هۆی فێرکردنی. بەشازادە بڵێین ئەمن ڕازیم و ئەم قاڵیەشم بەنیشانەی دیاری لێ قەبووڵ بکات.»

پێویستیەکانی زەماوەند ئامادەکران و حەوت شەو و حەوت ڕۆژان لە تەقەی دەهۆڵ و زوڕنایان دا و شایی و هەڵپەڕکێ و زەماوەند بەردەوام بوو. چەند ڕۆژێک دوای بووک گواستنەوە و شایی و لۆغان، واجیناکی دۆستی نیزیک و خزمەتکاری واچاگان بزر بوو. جی نەما لێی نەگەڕێن و بەدوایدا نەچن، بەڵام بێ سوود بوو تا سەرەنجام لێی نائومێد بوون. هەر لەو سەردەمانەدا شا و شاژن هەردووکیان دوای چەند ساڵێکان مردن و واچاگان لە جێی بابی چووە سەر تەختی و بووە شا، ڕۆژێکی ئانائیت بەمێردەکەی گوت:

«شاها! دەزانی ئێوە لە حاڵ و باڵی خەڵکی وڵاتی زۆر بێ ئاگان. ڕاوێژکاران هەموو شتێکت پێ ناڵێن. ئەوان سەر و بنی زمانیان ئەوەیە کە گوایە هەموو کەسێک لە خێر و خۆشی و شادی و بەختەوەریدا دەژین، بەڵام لەوانەیە واش نەبێ. وا چاکە بۆ خۆت لەبەرگی گەدایەک، بازرگانێک یا کرێکارێک وەک هەموو خەڵکی ئاسایی بچیە ناو خەڵکی و لە نزیکەوە لە حاڵ و باڵیان ئاگادار بیت.»

شا گوتی:

«ڕاست دەکەی. دەپێشدا کە دەچوومە ڕاوێ هەمیشە خەڵکم چاکتر دەناسی و زیاتریان لێ شارەزا بووم. بەڵام ئێستا چۆن دەتوانم تاج و تەخت و کاروباری وڵاتی بەجێ بێڵم و بڕۆم؟ کە من لێرە نەبووم

کێ لە جێی من ئەو کارانە ئەنجام دەدا؟»
ئانائیت وەڵامی دایەوە:
«من.»
و بەردەوام بوو:
«هیچ کەسێکیش نازانی تۆ لێرەی یان نا.»
«زۆر چاکە، هیچ لە سبەینێ زووتر نییە، دەڕۆم. ئەگەر تا بیست ڕۆژی دیکە نەهاتمەوە ئەوە بزانە یا مردووم یا تووشی بەڵا و چورتمێک هاتووم.»
واچاگان جلوبەرگێکی لادێیانی لەبەر کرد و بەولاتیدا کەوتە گەڕانێ. زۆری دیت و زۆری بیست تا گەییە شاری پرۆژ. لە ناوەڕاستی شاری مەیدانێکی گەورە هەبوو کە بازاڕ و کارگەی پیشەسازی و دوکانی بازرگانان کەوتبوونە پشت ئەو مەیدانەوە. ڕۆژێکی واچاگان لەو مەیدانەی دانیشتبوو، لە پڕ کۆمەڵە خەڵکێکی دیت پیاوێکی نوورانیان وەپێش خۆ دابوو، پیرەمێرد زۆر لە سەرخۆ هەنگاوی هەڵدێنان، خەڵکەکەش بەر پێیان پاک دەکردەوە و خشتەیان داویشتە بەر پێی تا بەسەریدا بڕوا و پێی پیس نەبێ.
واچاگان لە یەکێکی پرسی:
«ئەو پیرەمێردە کێیە؟»
وەڵامی دایەوە:
«ئەدی نازانی ئەوە گەورە قەشەی ئێمەیە، ئەو هێندە پیرۆزە پێی لەسەر زەوی دانانێ نەک نەزانێ و پێی لە مێروولەیەک بنێ.»
دوایە خەڵکەکە قالییەکی پان و پۆڕ و گەورەیان لە مەیدانێ بۆ ڕاخست. لەسەر ئەژنۆیان دانیشت. واچاگان بەناو خەڵکەکەدا لێی چووە پێشێ بزانێ دەڵێ چی.»
قەشە چاوی زۆر تیژ بوون سەیرێکی واچاگانی کرد و زانی لە ڕێیەکی دوورەوە هاتووە. پرسی:
«تۆ کێی و لێرە چ دەکەی؟»
واچاگان وەڵامی دایەوە:
«من کرێکارم و لە شوێنێکی دیکەڕا هاتووم، دەمەوێ کارێکی بۆ خۆم پەیدا بکەم.»
«زۆر چاکە، تۆ لەگەڵ من وەرە، من کارێکی پڕ دەرامەتت دەدەمێ.»
واچاگان سەری ڕەزامەندی بۆ لەقاند، قەشەی گەورە چەند وشەیەکی چرپاندە بن گوێی دەوروبەرەکانی و ئەوانیش هەر یەکەی بەلایەکیدا بلاو بوون و ڕۆیشتن، دوای ماوەیەک هەموویان بەخۆ و چەند وڵاغێکەوە هاتنەوە کە هەر یەکەیان چەندین باری جۆراوجۆریان لە شتومەکی بازرگانی لێ بار کرابوون، قەشە هەستا و بەرەو ماڵ بۆوە. واچاگان زۆر بەبێ دەنگییەوە بەدوای ویدا کەوتە ڕێ تا گەیشتنە دەروازەی شاری. لەوێ نزای بۆ خەڵکەکەی کرد و دوایی خەڵکەکە بلاوەیان لێ کرد. تەنیا قەشەی گەورە و واچاگان و کاروانچییەکان مانەوە. شاریان بەجێ هێشت و گەیشتنە دیوارێکی. لەوێ قەشە کلیلێکی دەرێنا و دەرگاکانی کردنەوە. لەو دیوی دیوارەکەوە چوار دەورەی ژووری بچووک بچووک بوون. بارەکانیان

خست، قەشە واچاگان و کاروانچییەکانی بردە لایەکی دیکەی پەرستگایەکە، دەرگایەکی ئاسنی کردەوە و گوتی:
«وەرنە ژوورێ، لەوێ کارتان دەدەنێ.»
هەموویان بێدەنگ و سەرسام خۆیان لە دالانی ژێرزەمینێکی تاریک و نووتەکدا دیتەوە. قەشەی گەورە لە پشتەوە دەرگاکەی لەسەر داخستنەوە، ئێستا تێگەیشتن ڕێگای گەڕانەوەیان نییە، بەرەو پێشەوە چوون، ماوەیەکی زۆر ڕۆیشتن. لە پڕ ترووسکاییەکیان بەدی کرد، دوایی گەینە ئەشکەوتێکی کە دەنگی هات و هاوار و داد و بێداد و بڕۆی لێوە دەهات. بەسەرسامییەوە لەو دیوارە بەوشکەکەڵەک هەڵچنراوانە ورد بوونەوە و گوێیان بۆ ئەو ناڵە و هات و هاوارانە هەڵخست. لە ترووسکاییەکەوە شتێک وەک تارمایی بەرەو لای وان دەهات. وردە وردە تا دەهات نزیکتر و گەورەتر دەبۆوە و زیاتر بەئادەمیان دەچوو.
واچاگان بەرەو تارماییەکە چوو و بەدەنگێکی بەرزەوە تێی ڕاخوڕی:
«کێی؟ ئادەمیزادی یا شەیتان؟ ئەگەر ئادەمیزادی بڵێ ئێمە لە کوێین.»
تارماییەکە هاتە پێشتر و ڕاوەستا، مرۆڤێک بوو بەڵام چ مرۆڤێک! دەم و چاوی وەک دەم و چاوی مردووان، دوو چاوی بەقووڵداچوو و ئێسکی ڕوومەتی دەرپەڕیو، بەکورتی پەیکەرە ئێسکێکی ئادەمیزاد بوو کە دەتتوانی تاک تاکە هەموو ئێسکەکانی بژمێری. بەدەم گریانەوە بەزمانێکی تێکەڵ و پێکەڵەوە گوتی:
«وە دووم کەون، من هەموو شتێکتان پێشان دەدەم.»
دوای بەجێ هێشتنی دالانە باریک و تاریکەکە کەوتنە دە ئەشکەوتی دووەمەوە. لێرەدا خەڵکێکی زۆر کەوتبوون و وەک لە سەرەمەرگێدا بن دەیان ناڵاند، لە سێهەمین ئەشکەوتێدا مەنجەڵی گەورە گەورە ڕیز کرابوون، کە گوایە چێشتیان تێدا لێدەنرێ. واچاگان بەسەر مەنجەڵێکیاندا نووشتایەوە و لە ترسان هەموو لەشی لەرزی. بەڵام هیچی بەئاواڵەکانی نەگوت. دوایی خۆیان لە دالانێکی دیکەدا دیتەوە. ئێرە کە شوێنێکی نیوە تاریک بوو، چەند سەد کەسێکی لەڕ و لاواز و بێ تین سەرقاڵی ئیش کردنێ بوون. هێندێک میلیان دەکێشا و هێندێکی دی خەریکی چێشتێ و هێندێکی دیکەیان دروومانیان دەکرد.
پیاوێک کە لە بەر مردەڵەیی و لاوازیان پەیکەرە ئێسکێک بوو گوتی:
«ئەو قەشە شەیتان خووەی کە هەموو ئێوەی هێناوەتە ئێرە، ئاواشی ئێمە هەڵخەڵەتاند و هێناینیە ئەو ژێرزەمینە. نازانم چەند ساڵە لێرەم، چونکە لێرە شەو و ڕۆژی دیار نییە. هەر تاریکییە و هیچی دی؛ تەنیا ئەوەندەی دەزانم ئەوانەی لەگەڵ من هاتنە ئێرە هەموویان مردن. ئەوانە خەڵکی دێننە ئێرە، ئەوەی کارێکی دەزانێ هەتا مردنێ کاری پێ دەکەن و ئەوی هیچیش نازانێ ئەوە دەیانبەنە کوشتارگا و دەو مەنجەڵانەیان داوێن کە دیوتانە.هەر تەنیا ئەو قەشە شەیتان خووە نییە بەتەنێ، بەڵکو هەموو قەشەکانی دیکەش یارمەتی دەدەن و دەستیان لەگەڵ وی تێکەڵە.»
واچاگان دوای ئەوەی گوێی بۆ قسەکانی ئەو پیاوە ڕاگرت و لە دەم و چاو و ڕەنگ و ڕواڵەی ورد بۆوە، ناسییەوە کە ئەوە هەمان واجیناکی خۆشەویست و ئاواڵی گیانی بەگیانییەتی. بەڵام خۆی لێ ئاشکرا نەکرد، لەوە ترسا کە بزانێ واچاگانە لە خۆشی و حەژمەتان بەلادا بێت و بمرێت.
کە واجیناک دوور کەوتەوە، واچاگان لە هاوڕێیەکانی خۆی پرسی داخوا کێن و چ کارێکی دەزانن،

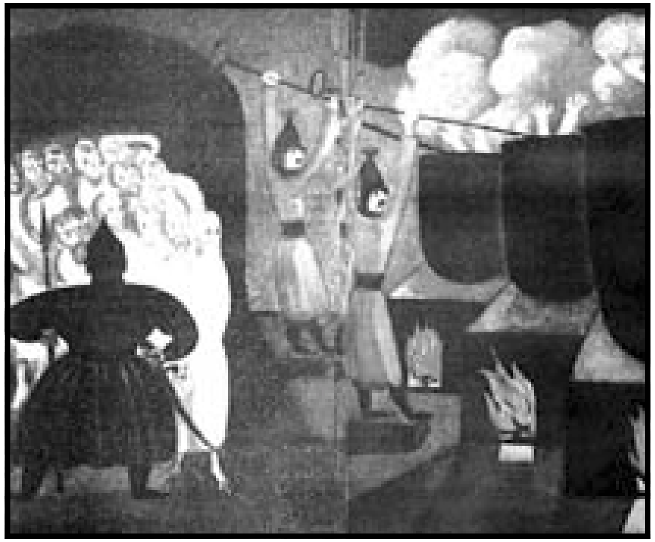

یەک گوتی ئەمن بەرگدرووم و ئەوی دی گوتی ئەمن چنینێ دەزانم... واچاگان ویستی لە هەمووان بپرسێ بەڵام دەو دەمەیدا دەنگی پێیەکی هاتە بەر گوێیان. قەشەیەکی توورەی چەند چەکدارێک بەدواوە لەوێ قیت بۆوە. پرسی:

«تازە هاتوون؟»

واچاگان وەڵامی دایەوە:

«بەڵێ قوربان لە خزمەتداین.»

«کامەتان شتێک دەزانێ؟»

واچاگان گوتی:

«ئێمە هەموومان کاری میلەدۆزی ئەوتۆ دەکەین نرخی هەر پارچەیەکی سەد بەرابەری نرخی زێڕ و زیو بێت.»

«هەر بەڕاستی ئەو کارەی دەیکەن هێندە بەنرخە؟»

«درۆت عەرز ناکەم، دەتوانن تاقیمان کەنەوە.»

«هەر ئێستا تاقیت دەکەمەوە، باشە... بلێ چ جۆرە ئەبزار و ئامێر و وردەواڵە و شتومەکێکت دەوێ بۆ کارەکەت و دوایە دەچنە کارگەی گشتی.»

واچاگان گوتی:

«ئیشی ئێمە لە کارگەی گشتی ئەنجام نادرێ و پێش ناکەوێ. واچاترە ئێمە هەر لێرە ئیشێ بکەین، دەربارەی خواردنیش ئێمە هەموومان هەر سەوزەخۆرین و هیچ کامێکمان گۆشتخۆر نین، چونکە بەگۆشتی دەمرین.

قەشە گوتی:

«زۆر چاکە، نان و سەوزەتان بۆ دەنێرم بەڵام ئەگەر نرخی بەرهەمەکەتان لەوە کەمتر بێ کە دەڵێن ئەوە هەمووتان دەنێرمە کوشتارگا و پێش ئەویش دەستوور دەدەم شکەنجەیەکی تێر و تەسەل و چاکتان بدرێ.»

قەشە نان و میوەی بۆ ناردن و هەموو پێکەوە دەگەڵ واجیناکدا، دانیشتن و خواردیان، دوایی واچاگان دەستی بەئیشێ کرد. نەخشەیەکی ئەوتۆی دانا کە هەرچی ڕەنج و ئێش و ئازار و ناخۆشی دۆزەخی ئەو ژێرزەمینە بوو. بەڵام کەس سەرەدەری لەو نەخشە و پیلانە دەرنەدەکرد. قەشە زۆری کەیف بەو میلەدۆزیە هات کە واچاگان دروستی کردبوو!

واچاگان بەقەشەی گوت:

«لە پێشدا پێم گوتی کە ئەو پارچەیە نرخەکەی سەد بەرابەری نرخی زێڕ و زیوە، بەڵام چاک بزانە کە نرخی ڕاستەقینەی ئەم پارچەیە لە تەلیسمی ئەو میلەدۆزییە دایە کە تێیدا چنراوە. زۆریش بەداخەوە کە خەڵکی سادە و ساکار تێی ناگەن و نرخی نازانن. تەنیا کەسێک کە بتوانێ پەی بەنرخی ئەم شتە بەرێ تەنیا ئانائیتی شاژن و هۆشمەندە.»

کە قەشە لە نرخی ئەو زێڕدۆزییە تێگەیی، لە خۆشیان هەر دوو چاوی لە مۆلەق وەستان. بڕیاری دا سوودی ئەم جۆرە پارچانە هەر بۆ خۆی بێت و بەکەسی دیکە نەڵێ و قەشەی گەورەشی لێ ئاگادار نەکات و تەنانەت میلەدۆزییەکەشی هەر پێشان نەدا و هات قۆناغە و قۆناغ ملی لە ڕێیە نا.

ئانائیت بەبێ مێردەکەشی کاروباری وڵاتی زۆر بەڕێک و پێکی بەڕێوە دەبرد. تەنانەت هیچ کەسێک نەیدەزانی کە پاشا لە شاریش وەدەرکەوتووە. بەڵام شاژن بۆ خۆی لە دڵدا زۆر ناڕاحەت و غەمبار و نیگەران بوو. دە ڕۆژ بوو ڕۆیشتبوو کەچی هەر سەر و سۆراغێکیشی نەبوو. شاژن شەوانە خەونی زۆر ناخۆشی دەدیتن. بەڕۆژیش بیر و خەیاڵی وی ئازاری دەدا و هەراسانی کردبوو.

زەنگی، سەگەکەی هەمیشە دەیقرووسکاند و دەیناڵاند. ئەسپەکەی ئالیکی نەدەخوارد و وەک جوانووی لە دایک دابڕاو دەهەژا. کەڵەباب و مریشکەکان هەموو لە پەنا و پەسیوێکی مۆڵیان دەخوارد و لێک خڕ دەبوونەوە و دەتگوت قەلەباچکەن دەقیژێن. شەپۆلی ڕووبارەکان بێ هاژە و خوڕە و بێ هەست و چرپە و بێ دەنگ بوون. ئانائیتی ئازا زۆر دەترسا، تەنانەت سڵی لە سێبەری خۆشی دەکردەوە.

بەیانیەکی زوو پێیان ڕاگەیاند کە کابرایەکی بازرگانی بیانی شتوومەک و پارچە و کاڵای زۆر بەنرخ و بەهای پێیە و هاتۆتە ئێرە. ئانائیت فەرمانی دا ئەو کابرا بازرگانەی بۆ بێنن.

پیاوێکی ناقۆڵا و ترسناک لە بەرامبەر شاژنێ ئیکلامی کێشا و ئەو پارچەیەی لەسەر سینییەکی زیو بردە بەر دەستی شاژنێ.

شاژن بێ ئەوەی گوێ بداتە نەخشەکە سەیرێکی پارچەکەی کرد و پرسی:

«ئەوە بای چەندە؟»

«بانوی بەڕێز! سێ بەرابەری نرخی زێڕ. تۆ سەیری ئەو ئیش و ئەو شتانەی تێیدا بەکارهاتووە بکە. هەرچەندە کار و پیشە و دەستکردی خۆمە بەڵام تۆ خۆت داوەری نرخەکەی بە.»

«هەر بەڕاستی وا گرانە؟»

«شاژنی دەست و دڵ فراوان! بێ هاوتایە! تۆ سەیری نەخش و نیگارەکانی کە؛ خۆ ئەمانە نەخش و

نیگارێکی هەر وا سادە نین. ئەوانە هەمووی تەلیسمن. هەر کەسێ ئەم پارچەیە لەبەر کا لە تەواوی ژیانیدا غەم و ناخۆشی چییە ڕووی تێ ناکا و لە هەموو بەدبەختییەکیش ڕزگاری دەبێ.»

ئانائیت گوتی:

«بەڕاستی؟»

پارچەی زێڕچنی لێک کردەوە. سەیری کرد هیچ تەلیسمێکی تێدا نییە، بەڵکە تەنیا نامەیەکە و بەس. ئانائیت بەبێ دەنگی خوێندیەوە:

«ئانائیتی بێ هاوتام، کەوتوومەتە دۆزەخێکی زۆر ترسناک، ئەو کەسەی ئەو پارچە زێڕچنەت دێنێتە لا یەکێکە لە زیندانەوانانی ئەو دۆزەخە. واجیناکیشم لەگەڵە، لە ڕۆژهەڵاتی شاری پرۆژ لە ژێرزەمینی پەرەستگایەکداین. بەبێ یارمەتی و فریاکەوتنی ئێوە هەموومان لەناو دەچین.

«واجاگان»

ئانائیت وە لەرزە هات، نامەکەی جارێکی دیکەش و بۆ جاری سێهەمیش خوێندەوە و زۆری ستایشی ئەو نەخش و نیگارانە کرد. دوای ماوەیەک گوتی:

«ڕاست دەکەن، پارچەکەتان توانایەکی وای تێدایە، ئارام بەخشە و ئاسوودەیی بەمرۆڤ دەدا. بەیانی زوو زۆر دڵتەنگ بووم بەڵام ئێستا هەموو لەشم سووک بووە و شاد و دڵخۆشم. بەڕاستی پارچەکەتان لەوە بەنرخترە بتوانی نرخی لەسەر دانێی و بەزێڕی هەڵێی. بێ گومانم کە دەبێ نیوەی سامانی پاشایەتی لە پێناو دانێم. بەڵام دەزانی کە هەر کارێکی هونەری بەرز بەنیوەی نرخی هونەرمەندەکەی نابێ.

ئەگەر ئەو کەسەم بۆ بێنی کە دروستی کردووە، چەندم داوە بەتۆ هێندەش دەدەم بەو.»

قەشەی دەهۆ گوتی:

«شاژنی گەورەم، نازانم کێ چنیویەتی و من ئەوەم لە هیندستان لە کابرایەکی جوولەکە کڕیوە و ئەویش لە عارەبێکی کڕیبوو. ئێستا چووزانم ئەو عارەبە لە کوێیە.»

«بەڵام خۆ تۆ ئێستا دەتگوت ئەو شتانەم زۆر گران لەسەر کەوتووە کە لێی دروست کراوە جا بەوەڕا دیارە کە تۆ ئەوەت نەکڕیوە بەڵکە بەڕادانت داوە و بۆیان چنیوی.»

«گەورە و پایەبەرز ئەوە شتێکە کە لە هیندستان پێیان گوتووم و منیش...»

ئانائیت توورە بوو و گوتی:

«بێ دەنگ بە، من دەزانم تۆ کێی. ئاهای پاسەوان، وەرن ئەو کابرایەی باوێنە زیندانێ.»

دوای ئەم فەرمانە ئانائیت دەستووری دا تەپڵی خەتەر لێدەن. خەڵکی شاری کە هەر یەکەو قسەیەکیان دەکرد بەنیگەرانییەوە لە دەوری کۆشکی خڕ بوونەوە. کەس نەیدەزانی چ باسە. ئانائیتی پڕ چەک لەسەر سوێی کۆشکی وەدەرکەوت و گوتی:

«هاوولاتیان، ژیانی پاشاتان لە خەتەر دایە. ئەوانەی پاشایان خۆش دەوێ و گیانی ئەویان مەبەستە وەدووم کەون. دەبێ بۆ دەمی نیوەڕۆیە بگەینە شاری پرۆژ.»

دوای سەعاتێک خەڵکی شاری هەموو چەکیان لە خۆ بەست، ئانائیت سواری ئەسپی خۆشبەز بوو و فەرمانی دا:

«بۆ پێشەوە! هەمووتان بەدوای مندا.»

هەر بەغار و چوارناڵی بەرەو پرۆژ کوتایان. لە مەیدانی شاری پرۆژ ڕاوەستان، خەڵکی پرۆژ پێیان وابوو ئەوە پەری ئاسمانییە. هەموو بەچۆکدا هاتن و لە بەرانبەری وی ئیکلامیان کێشا.

ئانائیت بەلووت بەرزیەکەوە پرسی:

«ڕابەرتان کێیە؟»

یەکێکی خەڵکی پرۆژی گوتی:

«بەندەی مل کەچ و خزمەتکارتان ڕابەری ئەم خەڵکەم.»

«دڵ ڕەقی ترسنۆک! تۆ تەنانەت نازانی لە ناو پەرستگای خودایاندا چ باسە؟»

ئەوەی خۆی بەرابەر ناساندبوو گوتی:

«خزمەتکاری ڕاستگۆتان ئاگای لە هیچ نییە و چ نازانێ.»

«ئەدی خۆ دەزانی پەرستگا لە کوێیە؟»

«بەڵێ، ئەڵبەتە، دەزانم. ئەڵبەتە.»

«کەواتە ڕێمان پێشان دە.»

ڕابەر لەگەڵ ئانائیتدا وەڕێ کەوتن. ئەو خەڵکەشیان وەدوو کەوت. قەشەکان پێیان وا بوو ئەو خەڵکە بۆ نوێژان هاتوون. یەکەم دەرگای ئاسنیان کردەوە، ئانائیت هەڵیکوتایە نێوەڕاستی مەیدانێ و فەرمانی دا دەرگای پەرستگای وەکەن. دەو دەمەیدا بوو کە قەشەکان تێگەیشتن کە تووشی چ چارەنووسێکی ڕەش هاتوون.

قەشەی گەورە ئامبازی ئەو شۆڕەسوارە بوو بەڵام ئەسپی وریا و چاپووکی ئانائیت وەبەر چەپۆکانیدا و لە بن سماندا پڵیشاندیەوە. ئینجا سەربازەکانی کاری قەشەکانیان یەک لا کردەوە. خەڵکی بەسەرسامی و واقی وڕەوە تەماشای ئەو ڕووداوانەیان دەکرد.

ئانائیت هاواری کرد:

«خەڵکینە وەرنە پێشتر تا بزانن لە ماڵی خواوەنداندا چ هەیە و چ باسە.»

هەر خێرا دەرگایەکانی پەرستگایان هەموو لە ڕێسمە بردن و شکاندیانن. دیمەنێکی یەکجار زۆر ترسناکیان هاتە پێش. لەو سیاچاڵەوە خەڵکی وەک مردووی گۆڕستانان دەخزین و سەریان بڵند دەکرد. زۆربەیان لە دەمی گیانەڵا و سەرەمەرگدا بوون و خۆیان لەسەر پێیان ڕانەدەگرت و هەندێکیشیان کە لەبەر ڕووناکی ڕۆژێ چاویان هەڵنەدەهات ساتمەیان دەکرد و بەمڵاولادا دەکەوتن. لە دوای هەموان واچاگان و واجیناک پێکەوە هاتنە دەرێ. دەستیان بەچاوانەوە گرتبوو و لەبەر ڕووناکی ڕۆژێ دەترسان

کوێر بن. پیاوانی چەکدار خۆیان لە سیاچاڵێ هاویشت تا لاشەی مردووەکان و دام و دەزگای ئەشکەنجە دانێ و شڕ و شاڵاتی کارکردنێ بێننە دەرێ.

خەڵکی شاری کە لە شەرمەزاریان ڕوویان نەبوو سەر هەڵێنن هاتبوونە یارمەتیدانیان دوایە ئانائیت چووە نێو ئەو چادرەی کە تازە و بەپەلە هەڵیان دابوو و واچاگان و واجیناک لەوێ چاوەڕوانی بوون. دوو خۆشەویست بەتەنیشت یەکەوە دانیشتن، نەیاندەتوانی چاوان لێک بترووکێنن. واجیناک دەستەکانی ئانائیتی ماچ کردن و زۆر بەکوڵ گریا:

«شاژنی بێ هاوتا، ئەمڕۆ تۆ گیانی ئێمەت کڕییەوە و ئێمەت ڕزگار کرد.»

واچاگان گوتی:

«بەهەڵە چووی، ئەو زۆر لە پێش ئێستاوە ئێمەی ڕزگار کردووە. هەر ئەو ڕۆژەی کە گوتبووی ئایا کوڕی پاشای چ کارێکی دەزانێ؟ بیرتە کە لە دڵی خۆتدا چەندت گاڵتە بەو پرسیارەی هاتبوو؟

بەسەرهاتی واچاگان شا لە تەواوی شار و شارۆچکە و گوند و دێهاتاندا بڵاو بۆوە. تەنانەت لە شوێنانی دیش باس هەر باسی واچاگان شا و ئانائیت خانمی شاژن بوو و لە هەموو شوێنێک ستایشیان دەکرا. گۆرانیبێژ و دەنگخۆشان جۆرەها گۆرانییان بەسەردا هەڵدان کە زۆر بەداخەوە هیچ یەکێک لەو گۆرانییانە لەیادی کەسدا نەماون بەڵام لە جیاتی ئەوانە تا ئێستا بەسەرهاتی واچاگان و ئانائیت هەر لە سەر زمانانە.

برایم

ئەفسانەی ئازەری

هەبوو نەبوو لە سەردەمانێکی زوو، دوو دراوسێی لێک نێزیک هەبوون. یەکیان ناوی ئەحمەد و ئەویدیش ناوی محەمەد بوو، هێندەیان یەکتر خۆش دەویست هەموو کەس پێی وابوو بران. هەر دووکیان دوو بازرگانی هێندە بەوەج بوون هاوتایان نەبێ. هەرچی ئاڵوگۆڕ و کڕین و فرۆشتنی ئەو شارەی هەبوو، لەبەر دەستی ئەو دوانەدا بوو.

تا دەهات کارەکانیان ڕوو لە بەرفراوانی و پەل و پۆ هاویشتن و ڕەونەقی زیاتر بوو تا وای لێ هات سامانێکی یەکجار زۆر ئەستووریان وەسەر یەک نا.

ئەو دوانە غەمێک نەبێ، دەنا هیچ غەمێکیان نەبوو، ئەو غەمەشیان وەجاغ کوێری بوو. ڕۆژێکی محەمەد لە ئیشێ وەڕەز بوو و لە ماڵێ لێی پاڵدایەوە. ئەحمەد چووە سەردانی. دیتی محەمەد یەکجار زۆر دڵتەنگ و کزومات و دڵگیرە. لێی پرسی:

«ئەوە چ بووە براڵە، دەڵێی زەرەر و زیانێکت وێ کەوتووە؟»

محەمەد هەناسەیەکی هەڵکێشا و گوتی:

«نا، براڵە کار و ئیشی بازرگانی زۆر چاکە.»

هەر دەسبەجێ ئەحمەد زانی سەری گلۆڵەکەی لە کوێیە. چونکە ئەویش بۆ خۆی هەر هەمان غەمی لە دڵیدا بوو. هەر دووکیان پێکەوە ئەسپیان زین کردن و سوار بوون و ڕوویان لە دەر و دەشتێ کرد تا تۆزێک بای باڵی خۆیان بدەن و کەمێک غەمان بەبادەن. لە شاری وەدەر کەوتن.

هەر ڕۆیشتن ڕۆیشتن تا هەر دووکیان گەینە سەر چەند سەرچاوە و کانیاوێکی سارد و فێنک و خۆش و با سەفا. لە ئەسپان دابەزین تا هێندێک ئاو بەسەر و چاویاندا هەڵپرژێنن و کەمێک خۆ فێنک کەنەوە و تاوێک وەحەسێن.

محەمەد داهاتەوە لە کانییە و چەند لالوێچێکی لە ئاوی ساردی کانیە خواردنەوە. ئەوجا ئەحمەدیش هەر بەهەمان پێودانی محەمەدی، هات ئاوێ بخواتەوە. لەپڕ لە بنی کانییەدا سێوێکی سوور سووری کەوتە گۆلێ. تەماشایەکی ئەو لاو لای خۆیانیان کرد تا بزانن داخوا ئەو سێوە لە کوێڕا پەڕیبیە وێ. بەڵام لە تەواوی ئەو دەوروبەرەیدا نەک هەر دارسێوێک بەڵکە بنکە دارێکی دیکەشی هەر لێ نەبوو. هەر چوار دەوری کانییە، وشک و برینگ و بێ گیا و گوڵ و سەوزایی بوو. هەردوو برادەر زۆر بەسەر سامییەوە

لێکیان پرسی:

«ئەو سێوە لە کوێڕا هات؟»

دەبیر و خەیاڵانەوە چوون و سەرسام و واق وڕماو، ئەبڵەق بوون. سەرەنجام ئەحمەد گوتی:

«نازانم تۆ دەڵێی چی؟ من پێم وایە چارەنووسی ئێمە بەم سێوەوە بەندە، من ئەوەم لا ڕوونە کە ڕازی چارەنووسی ئێمە لەودا شاراوەیە. تۆ نیوەی ئەم سێوە لەگەڵ ژنەکەتدا بخۆ و من و هاوسەریشم نیوەکەی دیکەی دەخۆین.»

***

ڕۆژ و هەفتە تێپەڕین، دوای نۆ مانگ و نۆ ڕۆژ و نۆ سەعات و... ژنەکەی ئەحمەدی کوڕێک و ژنەکەی محەمەدی کچێکی بوو. ئەو دوو منداڵە هێندە وێک دەچوون دەتگوت سێوێکن و لەت کراون، هەر دووک لا پێکەوە بانگی شەوارەی ئەو منداڵانەیان دا و هەرچی خەڵکی شاری هەبوو هەموویان بانگێشتن کردن و هەر لەبەرانبەر چاوی ئەو خەڵکەش ئەو دوو منداڵانەیان لێک حەڵاڵ کردن و ناوی یەکدییان لێ هێنان.

چاکترین دایەن و بەردەست و لەلەیان بۆ ڕاگرتن پەروەردەیان کەن. هەر دوو خێزان ماوەی پێنج ساڵی دیش پێکەوە زۆر بەخۆشییان گوزەراند. ڕۆژێکی ئەحمەد نەخۆش بوو و هەرچی حەکیم و لوقمان و داو و دەرمان هەبوو، دە هانای نەهاتن دوای چەند ڕۆژێکان بەدەردی دەڵێین تەمەنی درێژی بۆ برایمی کوڕی بەجێ هێشت. دوای مردنی ئەحمەدی محەمەد وای هاتە سەرێ ئەو شارەی بەجێ بێڵێ و بچێتە شارێکی دی، چونکە چاوی بەرایی نەدەدا دوکانی ئەحمەدی برادەری کە وەک برایەکی ئازیز و خۆشەویستی خۆی بوو هەموو ڕۆژێ جارێک بەداخراوی ببینێ.

هەرچی وەبەر دەستی هات فرۆشتی، ئەوەی بۆ سەفەرێش پێویست بوو هەمووی کڕی و ڕێی دوور و درێژی سەفەر و دوورکەوتنەوەی لەو شارەی گرتە بەر، تا گەییە شارێکی دی و لەوێ دوکانێکی دی دانایەوە و دەستی کردەوە بەکاری بازرگانی.

محەمەدی لێرە لەگەڵ ئیشی بازرگانیدا بەجێ دەهێڵین و دەچینەوە سەر و سۆراغی هاوسەری ئەحمەدی.

***

خێزانی ئەحمەدی بێوە ژن بوو و هەرچی دار و نەدار و سامانی ئەحمەدیش بوو هەمووی بۆ وی بەجێ ما. داواکار سەریان تێ کرد، هێندەی خوازبێنی دەهاتن ئاسوودەیی و ئارامیان لێ هەلگرتبوو. هەر کە ڕۆژ ئاوا دەبوو ئیدی ئەوە هەر دەڵاڵ و ئەم و ئەو بوون بەردەرگەیان پێ دەگرت و هێندەی نەدەما دەرکەی لە گرێژەنە و ڕێسمە بەرن، بەڵام ئەو هەرگیز وەڵامی نەدەدانەوە و داوایەکانیانی ڕەت دەکردنەوە و ملی نەدەدا. چونکە ئەو خۆی تەرخانی کوڕە تاقانەکەی کردبوو لە سەری دانیشێ و گەورەی کا.

برایم گەورە بوو، بووە لاوێکی قۆڵ و بازو و تێکسمڕاو و توند و تۆڵ، ئەوەی بیدیبایە لە جوانیە وی ئاوی لە گەروێ گیر دەبوو، هەر بەڕاستی دەتگوت یوسفە و لە ئازایەتیەشدا دەتگوت ڕۆستەم و لە وشیاری و زرنگی و هۆشمەندیشدا ئەوە هەر لوقمانی حەکیمێک بوو بۆ خۆی. کە تەمەنی گەییە هەژدە ساڵەیی دایکی دەرکی دوکانیی بۆ کردەوە و خستیە سەر کاری بازرگانیە، ڕۆژ و مانگ تێپەڕین و ساڵ

ڕابردن. وای لێ هات ڕاستە و چەپەی خۆی بناسێ و سەر لە کاری بازرگانیە دەرکا، تا بووە بازرگانێکی وا، نموونەی بازرگانان.

برایم جێی بابی گرتەوە و زۆریشی پێ نەچوو لە تەواوی شاریدا کەس نەبوو قەرەی لە قەرەی بدا. داکە کە دیتی کوڕەکەی بۆتە پیاو، ئەو زێڕ و زەبەرەی کە لە دوای مردنی ئەحمەدیش بۆی بەجێ مابوو هەمووی خستەوە بەر دەستی برایمی و ڕۆژێکی پێی گوت:

«ڕۆلە، یەکێکی دوور لەو شارەی ئێرە هەیە، دەبێ بچی بیخوازی و بیهێنیەوە. کە منداڵ بوون، ناوتان لێک هاتووە. ئێستا ئەو کچی عازەبە و تۆش ئەوا پیاوێکی تەواوی. بڕۆ بیبینەوە و بەبووکی بیهێنەوە ئێرە.»

دایکەکە دوو نامەی نووسی و گوتی:

«دوای ئەوەی کە دیتتنەوە، ئەم نامەیان دەدەیەی و ئەوی دیکەشیان دوای ماوەیەکی دی.»

لاوە کەل و پەلێکی زۆری لە بازاڕی خڕ کردەوە و کاروانێکی گەورەی بازرگانی وەپێش خۆی دا و کەوتە ڕێ. ئەو کاروانە چەندی پێ چوو کەس نازانێ. بەڵام دوای ڕۆیشتن و بەجێهێشتنی چەندین قۆناغی دوور و نیزیک، گەیشتنە ئەو شارەی محەمەدی لێ دەژیا.

برایم لەجێ و ڕێی محەمەدی پرسی و بەپرسیاران دیتیەوە.

چووە دوکانەکەی، سڵاوی لە ئاواڵی بابی کرد. نامەکەی داکی دایە دەستی و زۆر هێمنانە لە لایەکی ڕاوەستا. محەمەد نامەکەی خوێندەوە، سەری بڵند کرد و لە برایمی ڕاما. سرنج و تەمەشایان تێک ئاڵقان و محەمەد چاوی پڕ بوون لە ئاو. ئامبازی یەک بوون و یەکترییان لە باوەش وەرێنا. هەر وەک بەڕاستی مام و برازا بن وا بوو.

دوایە کەوتنە قسان و بۆی گێڕایەوە کە چۆن هاتۆتە سەردانی یەکێکی وەک مامی خۆی و هەندێک کەلوپەلی بازرگانیشی هێناوە ساغی کاتەوە. برایم هێشتا دووەمین نامەی نەدابووە مامی.

محەمەد و برایم وێکڕا چوونە کاروانسەرایە و هەموو ئەو کاڵا و شتومەکانەیان هێنانە مەزادخانەی و لەوێیان بڵاو کردن. یەک دوو سەعاتی نەبرد ئەوی هەبوو و نەبوو هەر هەمووی فرۆشرا. ئێوارێ وەختی ڕۆژاوایە چوونەوە ماڵێ. کە ژنێ محەمەدی برایمی دیت وەک جگەرگۆشەیەکی زۆر خۆشەویستی خۆی دە ئامێزیی گرت و زۆری بەخێرهێنا.

نانی ئێوارێیان خوارد. کاتێ چوونە سەر جێی نووستنێ برایم دووەمین نامەی داکی دایە دەست مامی. محەمەد نامەکەی خوێندەوە و تەماشایەکی برایمی کرد و گوتی:

«ڕاستە کوڕەکەم، دەزانم ئێوە هەردووکتان دەزگیرانی یەکن. هەر لە یەکەم جاری چاو پێکەوتنم لەوە زیاتر بیرم لە هیچ شتێکی دیکە نەکردۆتەوە. بەڵام چ بکەم، نازانم چ بکەم، منیش مرۆڤێکی بەختیار و خۆشگوزەران نەبووم. هەر وەک برایە خودالێخۆشبووەکەم، شانس و ئیقبال و بەخت و ناوچەوانم نەیهێنا، ئەوەی ڕاستی بێ کچەکەی خۆم بەشایستەی تۆ نازانم و ئەو بەهاوشانی تۆ دانانێم.»

«بۆ مامە محەمەد؟»

«کوڕەکەم. ئەو کچە چاوێکی کوێر و قاچێکی گۆج و ئیفلیجە. دەم و چاوی هەموو زیبکە زیبکاوییە و لایەکی قژە سەری وەریوە، ئەو لە جحێڵێکی وەک تۆی لێهاتووی ڕێکوپێک و جوان ناوەشێتەوە. لەو

شارەدا کچی جوان یەکجار زۆرن، گەڕێکی بدە و وەرەوە و بزانم کێهەت دەسنیشان کردووە و من زەماوەندەکەی هەر لێرە لە ماڵی خۆمان بۆ ساز دەدەم.»

برایم گوتی:

«نا مامە، چارەنووسی من لەو کچەی ئێوە نووسراوە. من هەر ئەوم دەوێ و جگە لەو بەهیچ کەسێکی دی ڕازی نیم.»

محەمەد زۆری هەوڵ دا برایمی قایل کا بێ سوود بوو، چەندی کردی و کڕاندی برایم نەچووە گوێی، بەکورتی ناچار مان و هاتن ئەوەی بۆ زەماوەندی پێویستە ئامادەیان کرد. برایم بۆو ژن هێنانەی تەنیا مەرجێکی هەبوو ئەویش ئەوە بوو کە هەم لەوێ ژنی بۆ بگوازنەوە و زەماوەندی بۆ ساز دەن و هەم لە ماڵی خۆشیان لە لای داکی زەماوەندی ژن هێنان و گواستنەوەی بۆ بگێڕن، تا داکیشی دڵشاد و بەختەوەر کا. تەپڵ و دووزەلە و شەیپوور و کەڕەنا گوێی ئاسمانێیان کەڕ کردن حەوت شەو و حەوت ڕۆژان لە تەقەی دەهۆڵ و زوڕنایان دا. تا توانیان خواردن و شەربەت و شەکراویان خواردنەوە و گۆرانییان گوتن و هەڵپەڕین.

سەرەنجام زاوا چووە پەردەی بووکێ. چ ببینێ، کچێک نە بکەی و نەبخۆی، تەماشای سای گەردنێی کەی.

کچێک کە قەڵەم لە نووسین و زمان لە دەربڕینی جوانی ویدا لاڵە. لە جوانیەدا دەتگوت مانگی چاردەیە و شەبەقی داوە. برایم هیچی نەگوت، گەڕایەوە و لە پەردەی هاتە دەرێ. میوانان هەموو بەغار چوونە لای محەمەدی و ئەو هەواڵەیان دایە کە زاوا بووکی بەتەنێ بەجێ هێشتووە.

محەمەد چووە دوو پەیسەری زاوای و پرسی:

«ها ڕۆڵە چ قەوماوە؟»

برایم وەڵامی دایەوە:

«مامە! باشە ئەو کارەت بۆ کردووە؟ من پێم گوتی لە کچەکەی تۆ زیاتر کەسی دیکەم ناوێ. کچە کوێر و کەچەڵەکەی تۆ بەلای منەوە زۆر لە کچی شای ئازیز و خۆشەویستترە.»

مامی قاقایەکی بلّندی کێشا و گوتی:

«کوڕەکەم، بڕیارم دابوو تاقیت کەمەوە. ئەوە کچی من و دەزگیرانەکەی خۆتە. هەر بەئانقەست گوتم ناشیرین و نالەبار و بەدفەڕە تا بزانم چ دەکەی؟»

برایم کە تێگەیی مامی بەڕاستی مەبەستی تاقیکردنەوەی وی بووە لە خۆشیان لە پێستی خۆیدا جێی نەدەبۆوە، کە تەواو ئارام بۆوە هەستا چووە نێو بازاڕی و ئەو کەل و پەل و کاڵا و کوتاڵەی دەیزانی لە شاری خۆیان دەفرۆشرێ هەمووی کڕین، کەژاوەیەکی هێنا و پڕی کرد لە قاڵی و مافووری زۆر بەنرخ و لە پشتی حوشترێی نا، تا بووک بەئاسوودەیی بگاتەوە ماڵی بەختی و لە ڕێیە لە سواری کەژاوەیدا ماندوو نەبێ.

برایم ماڵاوایی لە خەسوو و خەزووری کرد. محەمەد برایمی دە ئامێزێ وەرێنا و پشتێندەکەی لە پشتی خۆی کردەوە و دایە برایمی و گوتی:

«ڕۆڵە! ئەو پشتێندەی لە پشتی ببەستە، بەڵام نەکەی هەرگیز لە خۆتی کەیتەوە و لێت دوور بێ.»

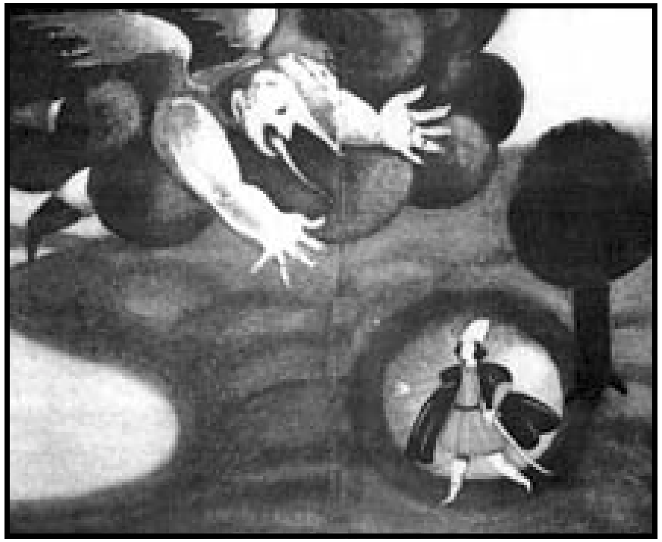

برایم پشتێندەکەی لە پشتی بەست و لێک جودا بوونەوە. کاروان وەڕێ کەوت. هەر ڕۆیشتن ڕۆیشتن تا دەمەدەمی خۆراوایە گەیشتنە سەر چەند سەرچاوە و کانیاوێکی. باریان لە وەڵاغان کردەوە و بڕیاریان دا شەوێ لەوێ بمێننەوە. برایم نەبێ کە خەوی نەدەچووە چاوان، دەنا هەموویان نووستن. هەستا خۆی توند کرد و لە چادری وەدەرکەوت و دەستی کرد بەهاتوو چوونی دەوری ئۆردوی. تاریکە شەوێکە ئەنگوستە چاوی بێ مانگ و ئەستێرە، لەگەڵ ئەوەشدا هەر چوار دەوری دەتگوت چراخان و ڕۆژی ڕووناکە، سەری سووڕما، باشە ئەوە چییە؟ ماوەیەک بەبێ دەنگی لە جێی خۆی ڕاوەستا، تا تێگەیی کە ئەو ڕووناکییە لە پشتێندەکەی وییەوەیە. تازە دەهات تێدەگەیی کە ئەوە پشتێندێکی ئاسایی نییە، بەڵکە پشتێندێکی ئەفسووناوییە، برایم کەوتە سەر خولیای زانستی ڕازی تەلیسمی ئەو پشتێندەی، پاڵتۆیەکەی داکەند و هەڵیدایە ئەولاوە، ئەوی لەو ناوە بوو بەو ڕووناکییە بەدەر کەوت، هەر دەو دەمەیدا عەرد و بەرد وەلەرزە هات، ئاسمان گرماندی و دەنگێکی یەکجار زۆر ترسناک هات کەمووی لەشی برایمی هەموو ڕاست بوونەوە لە حەژمەتان، لە پڕ دیتی ئەوا دێوێکی زەبەللاحی زۆر ترسناک بەرەو لای وی دێت، برایم خۆی کۆکردەوە. چووە پشت درەختێکی ئەو نزیکانە و خۆی پەنادا، شمشێری هەڵکێشا و ئامادەی شەڕ و نەبەردی دێوەی بوو.

دێوە گەیشتێ و گرماندی:

«برایم. ئومێدەوارم دایکت لە پرسەکەت دانیشێ، چۆن ئەوە تۆ بووی پشتێندەکەی منت دزیوە. ئەوە چەندین ساڵە بەدوایدا وێڵ و سەرگەردانم.»

دێوە پڕی دایە هەر دوو لاشانەکانی برایمی و ویستی بەعەردی دادا، بەڵام برایم خۆی لە چەنگی دێوەی دەرێنایەوە و شمشێرێکی وای گەیاندێ لەگەڵ عەردی تەخت کرد و گیانی چەپەڵی لە لەشی بۆگەنی جودا کردەوە. هەر خێرا سەری دێوەی بڕی و چوو چاڵێکی هەڵکەند و هاویشتیە ناوێ و خۆڵی وەسەردا.

لاشەکەشی لە لایەکی دیەوە لە بن گلّی ناو زەوییەکەی وا پامالّ کردەوە و وای شوێن ون کرد کەس نەزانێ لاشەکەی لە کوێیە. کە لەو کارانە بوەوە، دەستوبرد چووە سەر کانییە، تا دەست و دەم و چاوی بشوات و سەرێکیش لە چادری نەوبووکەکەی خوارکاتەوە.

کە هاتەوە دیتی دەزگیرانی نەنوستووە و هەر چاوەڕێی وییە بێتەوە. هەردووکیان پێکەوە تاسەی سالّحان دانیشتن و قسەیان کرد. کە بەیانی بەردا لە چادرێ هاتە دەرێ، بار و بنە و شت و مەکیان بارکردەوە و کاروان کەوتە ڕێ.

یەک دوو ڕۆژ ڕابرد: سەرلەنوێ گەینەوە سەر کانی و ئاوێکی دی. برایم دیتی کاروان زۆر ماندووە و حوشتر و یەسترەکانیش تینوون و لەوە زیاتر بڕ ناکەن. بڕیاریان دا شەوێ لەسەر ئەو کانی و ئاوەی بخەون، هەر وەکوو جاری پێشوو هەر زوو هەموویان لە تاوی خەوێ بەلادا هاتن و لالّ و پالّ بوون و نوستن و کەوتنە پرخە پرخێ.

برایم هەستا و وەدەرکەوت و چەرخێکی بەدەوری ئوردوویدا دا. دووبارە وەک شەوانی دی و هەر لەهەمان کاتیشدا زەمین وەلەرزە هات و گرمە گرم لە ئاسمانی هەستا و دێوێک پەیدا بوو. دێوێکی یەکجار زۆر دڕندە و ترسناکتر لە دێوی پێشوو. دێوی سێ سەر!

هێشتا برایم دەستی بەخۆی ڕانەگەیبوو کە دێوە گورزێکی یەکجار گران و جانانەی حەوالّەی برایمی کرد و شمشێرەکەی لە دەست پەڕاند.

دێوە نارەتەیەکی لێدا:

«تازە ئەجەلت بەدەستی من هاتووە و هەر دەبێ بەدەستی منیش بچی و داکت لە پرسەت دانیشم. ئەو کەسەی کوشتت ئەوە برای من بوو! مەرجە لە تۆلّەی وی گۆشتەکەت بکەمە کەباب و خوێنەکەشت بخۆمەوە.»

پەنجەی زۆرانبازی و ململانێی مەرگ و ژیانیان لێک دا. لە مەیدانی یەکدیرا هاتن. هێندەیان یەکدی هێنا و برد شل و کوت بوون. تا دەمە دەمی بەیانی، برایم لەگەلّ تەکانێ دێوەی لە عەردی کوتا و نەیکردە نامەردی و هەلّیکێشایە شمشێری و دایهێنایە ملی دێوەی و هەر سێ سەری وێکرا لە لەشی جودابوونەوە و هەر یەکەیان بەلایەکیدا لێک بلاو بوون. هات هەموو سەرە دێوەکانی بەتەنێ لە چالّێکی نان و چوو لەسەر ڕووبارێ خۆی شووشتەوە و لەسەرەخۆ بەرەو لای چادری دەزگیرانییەوە چوو. بۆ بەیانی زوو کاروان باری بەستەوە و سەرلەنوێ وەڕێکەوتنەوە تا گەینە جێیەکی زۆر لە شارەکەی مالّی برایمیەوە دوور نەبوون لەو شوێنەش سەرچاوە و کانیاوێکی زۆر سارد و ڕوون و فێنکی لێ هەلّدەقولّی، و هەر لەوێ دیسانەوە بارگەیان خستەوە.

برایم لە دلّی خۆیدا گوتی:

«ئەگەر خوا بکا ئەو شۆ هیچ ڕوو نەدا، ئیدی ئەوە لە کۆلّ دەردەسەرییان دەبمەوە.»

هەر کە هاوڕێیەکانی نووستن، سەرلەنوێ لە چادری هاتە دەرێ و کەوتەوە گەڕانی دەوری ئۆردووی. تا بەری بەیانی هەر هات و چوو. بەلّام هیچ نەبوو و چ شتێکیش ڕووی نەدا. هێندێکی دیش ڕاوەستا. کەس نەبوو. تا دەشهات بەیانی زیاتر دەنگوت. برایم دلّنیا بوو کە چ نابێ، هاتە سەر کانییە تێکەوێ، خۆی ڕووت کردەوە، پشتێندەکەی لە لایەکی دانا تا ڕووناکییە زیاتر بدات و خۆشی هاویشتە کانییە. هەر لەگەلّ خۆ تێهاویشتنێ وەک گوێی لە دەنگێکی بووبێ دەستوبرد هاتەوە سەر ئاوی، سەری بلّند کرد، لە حەژمەتان زمانی گیرا، بالّندەیەک داهاتە پشتێندەی و وەک تیرێک لە کەوان دەرچووبێ لە شەققەی بالّانی دایەوە و هەستایەوە و فڕی.

هەر برایم برایم بوو لە کانیە دەرپەڕی و دەستوبرد جلەکانی لەبەرکردنەوە و سەری لە دوو بالّندەی فڕیو نا، هەر ئەو لەسەر عەردی بەغار و بالّندە لە ئاسمانێ بەبالّان. دەڕۆیشتن. تا وای لێ هات بالّندەکە لەبەر چاوان ون بوو. برایم سەیرێکی دەوروبەری خۆی کرد، دیتی ئەوا هەوا خەریکە ڕووناک دەبێ و وردە وردە گزنگێ دەدا. لە تاوان لەپەوڕوو کەوت و هەر پەککوو پەککوی بوو کە ئەو هەموو شەو بێداری و ئەو هەموو بەگژداچوونەی دێوان و دواییش بالّندەیەک بەزەقایی چاوی وی پشتێندەکەی فڕاند و ڕۆیی؟ ئێستا چۆنا و چۆن بچێتەوە بەردەمی دەزگیرانی؟ چی پێ بلّێ و بلّێ چی؟

چێشتەنگاو قایم و هەوا گەرم ببوو. کە سەری بلّند کرد لەو نیزیکانە شارێکی بەدی کرد. ڕاست بۆوە و بەرێ کەوت: هەرچی بوو بوو...

***

دەزگیرانی برایمی هەر چاوەڕێ بوو داخوا برایم کەینێ دێتەوە. هەروا چاو لە ڕێ بوو کە ئێستا نا ئێستا پەیدا دەبێتەوە و لەو غەم و نیگەرانی و دلّەڕاوکێیەی ڕزگار دەبێ. بەلّام برایم هەر وەک قەت نەبووبێ، نەهاتەوە و نەهاتەوە. کچە باوەڕی نەدەکرد وابێ. لە چادری هاتە دەرێ بەدوایدا بچێ. سەرێکی لە چادری برایمی خوار کردەوە. تەواوی ئەو دەوروبەرەی پشکنی بەلّام نەیدیتەوە. زۆر تەنگەتاو و هەراسان بوو و دەستی بەبیرکردنەوێ کرد:

«دەبێ هاوسەرەکەی چی بەسەر هاتبێ؟»

هەر بەدەم بیر و خەیالّانەوە هەنگاوی دەنان تا خۆی لە سەر کانییە دیتەوە. پێلّاو و کلّاوە ئاوریشمینەکەی برایمی لە قەراغی کانیە دیتنەوە بەلّام چ هەوالّێک لە خاوەنەکانیان نەبوو. ئەوەی کە لە برایمییەوە بەجێ مابوون کۆی کردنەوە و زۆر بەوردی چاوێکی بەدەوروبەریدا گێڕا. جێ پێیەکانی برایمی کە بەرەو قوولّایی بیابانی چووبوون بەدی کرد. ئەوەی بەخەیالّدا هات:

«ئەگەر کاروانچییەکان بزانن برایم لێرە نییە و ئەو بەتەنێیە، کێ دەزانێ چ ڕوو دەدا؟»

خۆی تێک نەدا و دەستوبرد هاتەوە نێو چادرەکەی برایمی و یەک لە بوخچە جلەکانی برایمی کردەوە و دەستە جلێکی وی دەرێنا و لەبەری کرد، تەماشایەکی ئاوێنەی کرد. بۆ خۆشی سەری لەو هەموو وێکچوونەی بەبرایمی سووڕ مابوو. هەروەک سێوێک بووبن و لەت کرابن. تەنیا جیاوازییەکی کە هەیانبوو ئەوە بوو کە برایم چاوی ڕەش و ئەو چاوی شین بوو. کیژە پارچە ئاوریشمێکی هێنا و

سووتاندی و دەوروبەری چاوی خۆی پێ ڕەش کرد و هاتەوە بەر ئاوێنەی، بەڵام تا ئێستا جیاوازی هەر ماوە. بڕیاری دا چاوەکانی بەپارچە ئاوریشمێکی تەنک ببەستێ. ئەوەی زوو کرد و چاوەکانی شاردنەوە و چووە دە چادری برایمی و چاوەڕێ ما.

هەموو لە خەوێ هەستان و ئۆردوو وە جموجۆڵ کەوتەوە. بارگە و بنەیان لە وەڵاغان نایەوە و یەک لە پیاوەکان سەرێکی لە چادری برایمی خوار کردەوە و پێی وابوو تا ئێستا هەر نووستووە:

«هەستە برالە، هەستە ئەوە ڕۆژ لە تاقی ئاسمانێیە، دەبا ئێستا لە ڕێیە باین.»

کیژە بێ ئەوەی هەستی لێ بێ هەستا و لە چادری وەدەرکەوت. ئەسپی برایمیان بۆ هێنا. زۆر چاپووکانە خۆی هاویشتە سەر پشتی. کاروان وەڕێ کەوت. کە پیاوەکان دیتیان ئەربابیان چاوی خۆی بەستوونەوە پرسیان:

«کاکە ئەوە چ بووە؟»

«کچە دەنگی خۆی گۆڕی و گوتی:

«دوێ شەوێ لە سەر کانییە خۆڵم چووە دە چاوییەوە.»

سەرەنجام دوای چەند ڕۆژێکان کاروان گەییەوە شاری برایمی. کچە بەپیاوەکانی گوت:

«من چاوم بۆ هەڵنایەن کاروانەکەی بەرەو ماڵی خۆمان لێخوڕن.»

داکی برایمی لە پێشدا هەواڵی هاتنەوەیانی پێگەیشتبوو. بەخۆشی و شادییەوە بەرەو پیری چوو، بەڵام کە دیتی چاوی پێچاون دڵی خورپەی کرد و زۆر بەدڵەڕاوکێوە، دەئامێزێی گرت و بەسینگ و بەرۆکی خۆیەوە نووساند و پرسی:

«ڕۆڵە، کوڕەکەم ئەوە چاوت چی بووە؟»

«چ نییە دایە گیان، هێندێکم خۆڵ چۆتە دەچاوان.»

چوونە ژووری ماڵێ.

پیاوەکان لێرە لەگەڵ بار خستنێ بەجێ دەهێڵێن و دێینەوە سەر و سۆراغی داکێ برایمی.

دایکە بەرەو کەژاوەکێ چوو، سەری پێ داگرت کەسی تێدا نەبوو.

گەڕایەوە دیوی ماڵێ:

«ڕۆڵە! ئەدی دەزگیرانت کوا؟»

«کام دەزگیران؟ ئەتۆ ئەمنت ناردە دووی کچێکی شەل و کوێر و کەچەڵ و پێت گوتم ئەوە دەزگیرانتە و بڕۆ بیهێنە، وەک کچ لە دنیایە نەمابن. پێت وابوو کچێک بۆ من قاتە بیهێنم.»

داکی زۆر ناڕەحەت و دڵتەنگ بوو و گوتی:

«بەڵام کوڕی خۆم، وەرەوە سەر خۆ و تێمگەیەنە چ ڕووی داوە؟ ئەو کچە چۆن شەل و کوێر بوو؟ من سەرم لەو شتەی دەرناچێ.»

کچە بەسەرهاتەکەی دەست پێ کرد:

«مامەکەم کچێکی هەیە، لاقێکی شەلە و چاوێکی کوێرە و دەم و چاوی دەڵێی توێڵکە شووتیە و مریشکان دەندووکیان لێداوە و پیس و پۆخڵ و چڵکن و کوڵکن. ئەگەر تووڕەکە هەرزنێکی لەسەر دەم و

چاوان ڕۆکەی دەنکێکی ناکەوێتە عەرزی.

لەوەش خراتر، توولەک بووە و هەموو قژی سەری وەریوە.»

داکەکەی دەبیرەوە چوو و دوای تاوێک گوتی:

«نا، نا، ڕۆڵە، ئەوە شتێکی تێدایە، خراپی تێگەییوی، مامت نەیویستووە کچەکەیت داتێ. من لەوە دڵنیام نە دەم و چاوی ئاوڵاوی و نە سەریشی ڕووتاوەتەوە. ئەو دەڵێی مانگی چاردەیە لە ئاسمانێ هێندە جوانە. ئەوە دەبێ چی بەسەر هاتبێ؟ فێڵێکی تێدایە. هەڵیان خەڵەتاندووی.»

کچە گوتی:

«من ئەوە نازانم، نەمهێنا و بڕایەوە، وا چاترە هەر لێرە کچێکی بۆ خۆم بێنم.»

دوای نان خواردنێ داکی برایمی بەکوڕەکەی گوت:

«زۆر چاکە ڕۆڵە، جارێ بچۆوە ژوورەکەی خۆت و تاوێک بنوو و هێندێک وەحەسێ، دیارە زۆر ماندووی.»

بەڵام کچە چووزانێ بچتە کوێ. چۆن بزانێ ژووری برایمی لە کوێیە! گوتی:

«دایە! من ناتوانم چاوان هەڵێنم، وەرە دەستم بگرە.»

ژنە هات دەستی گرت و بردیە ژووری برایمی. هەر کە داکەکە ڕۆیی، دەستوبرد جلەکانی دانان و درێژ بوو و خەوی لێکەوت. بەیانی شەبەقیان هەستا. چاوەکانی بەستنەوە، قاوەڵتی کرد و بانگی پیاوەکەی کرد:

«وەرە خێرا ببە دوکانێ.»

پیاوە دەستی کچەی ڕاکێشا. بەڕێیەدا هات هەتا گەینە دوکانێ. چووە ژوورێ و دەستی بەڕێکخستنی دووکانێ کرد. پارچەکەی سەرچاوی کەمێک هەڵکێشا و دەستی بەکارێ کرد. وەختی نیوەڕۆیە چەرخێکی بەبازاڕیدا لێدا و تەماشایەکی بازاڕ و دوکانەکانی کرد. هێندێکیشی کل کڕی و لەگەڵ خۆی هێنایەوە ژووری دوکانێ و دەرکی دوکانێی دادایەوە و دەستی بەچاو و برۆ ڕەش کردنی خۆی کرد. دە ئاوێنەی ڕوانی، چاوی هێندێک ڕەش ببوون، بەڵام نەک وەک ڕەشی چاو و برۆی برایمی. کچە نەیویست چ بەداکی برایمی بڵێ. لەوەی دەترسا بەبیستنی ون بوونی کوڕە تاقانە جگەرگۆشەکەی بەلادا بێت و دڵی ڕاوەستێ. ئێوارێ دەرکی دوکانێی داخست و بەرەو ماڵ بۆوە. ڕۆژی پێشتر ڕێ و بانی نیشانە کردبوو و پێی دەزانییەوە. داکە هەر وەک جاران بەرەو پیلی کوڕەکەی چوو. کە تێی ڕوانی سەری سوڕما کە ڕەنگی چاوی زیاتر بەلای شینیەدا دەنوێنێ، بەڵام دەنگی نەکرد. هەستی کرد کوڕەکەی ماندووە و تەندروستیشی باش نییە.

بەڵێ هەر کارێکی برایمی هەبوون کچە هەمووی ئەنجام دان و تا دەشهات کارەکانی ڕەونەقیان زیاتر پەیدا دەکرد و بەناو و ناوبانگتر دەبوو. تا وای لێ هات لەو شارەیدا کەس نەبوو شان لە شانی بدات. ئێستا با ئەو لەگەڵ ئەنجامدانی کاروباری مێردەکەی بەجێ بێڵێن و بچینەوە سەر و سۆراغی برایمی و تا بزانین تاک و تەنیا و سەرگەردان چ دەکا و چ بەسەرهات و ڕووداو و کارەساتێکی دێتە ڕێ.

***

برایمـان لە ڕێیـە بەجێ هێشـتـبـوو، ڕووی لە شـاری کـرد. خـۆرەتاو سـووتـاندبووی، لەوبەری شـاری کەلاوەیەکی چۆڵی هاتە پێشێ و ڕووی دەوێ کرد و چووە وێ، دیتی ئەوا پیـرێژنێک نانی بەتەندووریوە دەدا. تەندوور چەڕە دووکەڵێکی وای لێ دەهاتە دەرێ چاوی پیـرێژنێی پڕ کردبوو لە ئاو. برایم سڵاوی لێ کرد:

«داپیرە سڵاو!»

«سەرچاوان ڕۆڵە!»

پیرێژن جێیەکی بۆ برایمی ڕاخست و سەرینێکی وەبن سەری دا و گوتی:

«دانیشە کوڕی خۆم.»

برایم دانیـشت. پیـرێژن دیتی برایم زۆر دڵتـەنگە، پرسی:

«کوڕە لاو! پێم ناڵێی بۆ وا هێندە نائومێد و غەمبار و دڵتـەنگی؟ بڵێ بزانم، بەلکە ئێ بتـوانم یارمـەتییـەکت بدەم.»

برایم هەرچی ڕووی دابوو دانیشت هەمووی بۆ پیـرێژنێ گێڕایەوە. پیرێژن گوتی:

«کوڕەکـەم! ئەو پشـتێندەی تۆ جادووگەری حەوت باڵ بردوویەتی.»

«جادووگەری حەوت باڵ کێیە؟»

پیرێژن وەڵامی دایەوە:

«جـادووگـەرێکە لە کـێـوی "ئەنبـەرگی یۆخ" دەژی و گـەیشـتنە وێش کـارێکی هەروا ئاسـان نیـیـە. هەمـوو کـەسێک ناگـاتە ئەو کـێـوەی. گـەیشـتنە وێندەرێ یانە مـردن. تا ئێـسـتـا هیچ کـەسـێک بەزیندووەتی لەوێڕا نەگەڕاوەتەوە. بەڵام من نهێنییەک هەیە پێت دەڵێم.»

برایم گوتی:

«داپیرە! دەی تکات لێ دەکەم زووبە پێم بڵێ.»

«کوڕەکەم، هەموو شتێکت پێ دەڵێم، بەڵام نەکەی لە بیریان کەی.»

پیرێژن لەو تەلەزگەیەشی ئاگادار کردەوە کە:

«تەنانەت ئەو کـەسـەی ئەو ڕازەش بزانێ دەبێ زۆر ئازا و دلێـر و بەزیبک و زاکـون بێ تا کـاری جادووگەرەی یەکسەرە کاتەوە.»

برایم زۆری پەلە لێ کرد:

«تۆ هەرگیز غەمی ئەو لایەنانەت نەبێ. تۆ تەنیا ئەو شتەم پێ بڵێ و هەقت نەبێ.»

پیرێژن وەڵامی دایەوە:

«زۆر چاکـە، پیـرێژن مـەنجـەڵێکی یەکـجـار زۆر گـەورەی هەیە. ئاگـرێکی خۆشی لە بنە، شـەو و ڕۆژ ئاگرێکی وەک ئاگری دۆزەخ بەتینی لە بن دەسووتێ. ئەگەر بتەوێ دەستت بگاتە ئەو جادووگەرە، دەبێ دەپێشدا ئەو ئاگرەی وەمرێنی و بیکوژێنیەوە.»

برایم پرسی:

«داپیرە، دەکرێ پێم بڵێی ئەو ئاگرەی چۆن وەمرێنم؟»

«پێت دەڵێم چۆنی وەمرێنی. لێرەوە تا دەگەیە ئەو کێوە و سەر ئەو مەنجەڵە ڕێی حەوت مانگانە. دە ڕۆژی دوایی پرزەت لێ دەبڕێ و توانای ڕێکردنت نامێنێ. ئاور زمانەی دەکێشێ و گەرما لە پەل و پۆت دەخا. بەڵام تۆ هەر بڕۆ و ڕامەوەستە، نەگەڕێیەوە. جا ڕۆلە ئێستا بەتەواوی لەقسەکانم گەیشتی؟»

«بەڵێ داپیرە، زۆر چاک تێگەیشتم.»

«گـوێت لەوەش بێ، لە لای ڕاسـتی مـەنجـەڵەکـەوە درزێک لە بەردێکی دایە، دار سـێـوێک لەو درزەی دایە و یەک تاکە سێوی پێوەیە، دەبی تۆ ئەو سێوەی لێ بەردەیەوە عەرزی، بەڵام کارەکە بەوەندەی تەواو نابێ. ئەگەر توانیت و سێوەکەت بەردایەوە ئەوە دەبێ خۆت بۆ هێرشێکی یەکجار توند و تیژ و ترسناک ئامادە کەی کە لە هەر چوار لاوە بۆت دێت. بەڵام نەکەی هەڵخەڵەتێی، هیچ نییە.»

برایم ڕاست بۆوە و سوپاسێکی زۆری لە پیرێژنێ کرد و هێندێکی دراو دە دەستی نا و دوای پرسیاری جەمسەری ئەو ڕێیەی ملی لێنا.

تا ئەو لە ڕێیەیە با بچینەوە سەر و سۆراغی - درۆزنە برایم-ی دەزگیرانی.

کـیـژۆڵەکـە هەرچی کـارەکـانی بازرگـانی هەبوون هەمـوویانی زۆر بەڕێکوپێکی ئەنجام دەدان و کـڕیار و فـرۆشیـارێکی زۆری لە خـۆ خڕ کـردبوونەوە. دوکـانی بازرگـانی برایمی لە چاو دوکـانی بازرگانەکـانی دی هەمیشە پڕ لە کڕیارتر بوو و جمەی دەهات. ناو و ناوبانگی وی لەسەر هەموو زمانان بوو و هەمیشە ڕێز و متمانەیەکی تایبەتی و جیاوازتری وی لە نێو خەڵکیدا هەبوو.

دارۆغـە، گـەورە ئەفـسـەری شـاری، ناو و ناوبانگی ئەو بازرگـانە لاوە دەبیـسێ. داوەتێکی گـەورەی سازکرد و ئەوی بۆ ماڵە خۆی بانگهێشت کرد. پێ دەچوو دارۆغە یەکجار زۆر شیفتەی ئەو بازرگانە لاوە بووبێ. دارۆغـە ئەوی لە تەنیشت خۆیەوە دانا و بەری قسـە و باسانیـان لە هەموو بارەیەکـەوە بەرهەڵدا کرد. دوای نانی شێوان "برایم" هاتەوە مـاڵێ. دوو سێ ڕۆژی دیکە پێـچۆوە و سەرلەنوێ دارۆغـە برایمی بانگهێشتێ کردەوە.

دارۆغە لە هەلێکدا بەمێوانەکەی گوت:

«دۆسـتی ئازیزم، پێم خۆشـە لاوێکی وەک تۆ ئازا و زرنگ و هوشـیـار و چاپووک و وریا کـچـێکی وا بێنێ کـە شـایسـتـە و شایانی شانو شـەوکـەتی خۆی بێ، بۆیە وام پێ چاکـە کـچـێکی لەو چەشنانەت بۆ بدۆزمـەوە و تۆش بیـخـوازی و بیـهـێنی، نەک لاوێکی ئاوای وەک تۆ تووشی بەتـووشی کـچـێکی بێ بنەچەکە و ناخانومان و ناڕەسەنەوە بێت.»

دەزگیرانی برایمی تێمابوو چۆن و چ وەڵامێکی دارۆغەی بداتەوە؟

هاتەوە ماڵێ. دە بیر و خەیاڵی ئەوەیدا بوو ئەگەر دارۆغە هەر پێی داگرت کچێکی بۆ بدۆزێتەوە بیهێنێ، چ بکا؟ کچەی بەستەزمان هێندەی ئەو بیر و خەیاڵانە دە مێشکی خۆیدا هێنان و بردن ئەو شەوە تا سبەینێ خەوی نەچووە دەچاوان.

پێش تاو هەڵاتێ چووە دوکانێ، دەو دەمەیدا کە دەرکی دوکانێی دەکردەوە، دەنگی بازرگانەکەی تەنیشتی بیست کە پێش وی هاتبووە بازاڕێ و خەریکی هەڵوێژاردنی دوکانەکەی بوو. هەر کە کچە چووە ژووری دوکانێ، دراوسێیەکەی چووە لای و دەرکی دوکانێی پێوەدا و لەلایەکیەوە دانیشت و دەستی بەقسان کرد:

«پێشینیانمان پەندەکیان هەیە دەڵێن: دراوسێی چاک لە کەسوکاری دوور چاکترە. ئەوە چەند مانگە کە ئێمە دراوسێین، نەک هەر ساردیەکمان نەبووە بەڵکە پشت و پەنا و یاریدەدەری یەکتریش بووین. ئێستاش بۆ شتێکی یەکجار زۆر گرینگ هاتوومە لات. ئەویش دەپێشدا پێم خۆشە بزانی داخوا ئەوەی بەبیر و مێشک و خەیاڵی مندا دێت دەتوانم بەڕاشکاوی پێت بڵێم و گوێی لێ بگری یان نا؟»

کچە وەڵامی دایەوە:

«ئەو قسانە چن؟ مەبەستت چیە کە دەڵێی داخوا دەتوانم قسان بکەم یان نا؟ فەرموو گوێم لێتە. ئەوەی بەدڵتدا دێت بیڵێ.»

دراوسێیەکە سەری بەردایەوە و بێدەنگ بوو. دوای تاوێک زۆر بەگرانی دەستی بەقسان کرد:

«دیارە ماوەیەکی زۆر نییە کە من دراوسێی تۆم. کاتێ کە ئێوە چوونە سەردانی مامتان من ئەو دووکانەم کردەوە. ئەودەمەی هاتیەوە یەکترمان دیت. من پێم خۆشە ئەو دۆستایەتیەمان تا بێ پتەوتر بێت و هەرگیز ناخۆشیمان نەکەوێتە نێوانێوە.»

کچە گوتی:

«خوا نەکا! جا بۆ ناخۆشیمان دەبێ؟»

دراوسێیەکە وەڵامی دایەوە:

«لەپێشدا پەیمانم بدەیە کە ئەو قسانەمان هەر لە بەینی خۆمان دەبێ و کەس پێی نازانێ.»

کچە گوتی:

«زۆر چاکە، پەیمان بێ.»

جا ئەوجار دراوسێیەکە سەربوردەکەی دەست پێ کرد:

«دوای دوو ڕۆژان کە هاتمە ئەم شارە، ئەم دووکانەم کردەوە، پاشا دارۆغەی پێش ئەوەی ئێستای لەسەر کار لادا و ئەوەی ئێستای خستە جێی- ئەو دارۆغەیەی کە دوو جارانت چاو پێکەوتووە – هەرچەندە من لەوێ نەبووم، بەڵام پێش گەڕانەوەی ئێوە، لە لای ئەو چەند جارێکان هاتمە ماڵێ وان. و هەر ئەو قسانەشی بەتۆ گوتوون کە ماوەیەک پێش ئێستا بەمنیشی گوتوون.»

«جا قسەکانی دارۆغەی چ بوون؟»

«ئەو پێشنیاری کچەکەی خۆی بۆ کردم بیهێنم.»

کچە ویستی زار هەڵێنێتەوە و شتێکی بڵێ، دراوسێیەکەی قسەکەی پێ بڕی.

«دەزانم پرسیاری ئەوە دەکەی داخوا ئەو قسانەی دارۆغە بۆ تۆی کردوون من چۆنم بیستوونەوە. پێت دەڵێم. کە لێشت دوور کەوتمەوە و ڕۆیشتم پێم خۆشە قسەکانم سەد جار تاوتوێ کەیت و هەڵیانسەنگێنی و دوایی ئەنجامەکەیم پێ بڵێیتەوە. کچی دارۆغەی بۆ خۆی قسەکانی ئێوە و ئەوی بۆ گێڕامەوە. پێم خۆشە ئەوەشت پێ بڵێم کە پێش هاتنەوەی ئێوە لە سەفەرێ من دەوڵەمەندترین و لاو چاکترین کوڕی ئەو شارە بووم. دارۆغەش ئەوەی چاک دەزانێ و هەر بۆیە منی بەزاوای خۆی هەڵبژارد. بۆیە هات منی بانگهێشتی ماڵە خۆیان کرد و بردمیەوە ماڵێ. جارێکی داوای لێ کردم کە دەبێ هێندێک زێڕ و زەبەر و مرواری و خشڵ بەرم پێشانی کچەکەی بدەم. چووم. بەڕاستی کچەکەشی هێندە نەرم و نیان و دلۆڤان و ژیکەڵە بوو هەر لەوێ شەیدای بووم، ئەویش هەر بەهەمان شێوە گیرۆدەی من بوو، سوێندمان بۆ یەکدی خوارد تا سەربین بۆ یەکدی. کە تۆ گەڕایتەوە، دارۆغە بەوەی زانی کە تۆ لە من دەوڵەمەندتر و بەتواناتری، هات بڕیارەکەی پێشووی خۆی گۆڕی کە کچەکەیم داتێ و تۆی بۆ ئەو زاوایەتییە ڕەچاو کردووە... بۆیەش ئێستا ئەوا من هاتووم و دەستەودامانی تۆم...»

هاوسەری برایمی قسەکەی پێ بڕی و گوتی:

«بەسیەتی دراوسێیەکەم، بەسیەتی. هەموو شتێکی تێگەیشتم، بڕیاری منیش هەر ئەوەیە کە تۆ و ئەو کچە هەر دەبێ بۆ یەکتری بن.»

دراوسێیەکە هیچی نەگوت. تەنها سرنجێکی ستایش ئامێزی دایە و هەستا لەسەرخۆ وەدەرکەوتن بەڵام کیژۆڵەکە دەبیر و خەیاڵێکی تا بڵێی یەکجار قووڵەوە چوو.

«چاکە کچی دارۆغەی شەیدا و ئەویندارە؟ دەبێ لایەنی ئەو دوانە بەرنەدەم و کارێکی هەر بکەم.»

هەر دەو دەمەیدا پاسەوانێک لەبەر دەرکی دوکانی پەیدا بوو و گوتی:

«دارۆغە فەرموویەتی کە جوانترین و شایستەترین زێڕ و زەبەر و خشڵی ژنانەی کە هەتانە، بەرنە ماڵی دارۆغەی تا کچەکەی یەکێکیانی بۆ خۆی لێ هەڵبژێرێ.»

هاوسەری برایمی گفتی دا کە ئەو کارەی بکا. هەر کە پاسەوان دوور کەوتەوە، ئەو خێرا و دەستوبرد خۆی گەیاندە دووکانی دراوسێیەکەی و هەموو شتێکی پێ گوت:

«ئێستا دەچم، زێڕ و زەبەران دەگەڵ خۆم دەبەم و هەوڵ دەدەم هەموو ئەو بڕیار و پەیمانانەی لە نێوان خۆماندا داومانن هەمووانی پێ بڵێم و هانیشی بدەم بیرێک لەو کارەش بکاتەوە. دەبێ ئەو کارەش وابکەین کە سەرەنجامەکەی بەخێر و چاکە و خۆشی بگەڕێ. دەنا ئەگەر وانەبێ دارۆغە زۆر بەئاسانی دەتوانێ تۆڵەمان لێ بکاتەوە و دەمارمان لە ڕۆژگاری دەربێنێ. کەسێک کچەکەی خۆی بەزێڕ و ماڵی

دنیایە بدا چاوەڕێی ئەوەشی لێ دەکرێ هەرچی لە دەستی دێ بیکا.»

بەڵێ "برایم" یەک توورەگە ئەڵماس، ئەنگوستیلە و گوارە و بازنە و خڕخاڵی هەڵبژاردن و بەرەو ماڵێ دارۆغەی وەڕێ کەوت. دارۆغە بانگی خزمەتکارەکەی کرد تا "برایم"ی بەرێتە ژووری کچەکەی. دارۆغە بەبازرگانی گوت:

«ڕێی بدەن هەرچی هەڵبژارد دەستی وەبەر دەستی مەنێ. دواییش وەرەوە لای خۆم هێندێک قسە هەن دەیان کەین.»

خزمەتکار ئەوی بردە ژووری کچێ دارۆغەی. لەگەڵ ئەوەشدا کە "برایم" تەنیا یەک وشەشی لەگەڵ خزمەتکارەکەی نەگوتبوون بەڵام دیسانەوە خزمەتکارەکە تێگەیی کە "برایم" خاتری کچەکەی زیاتر دەوێ لە خاتری دارۆغەی و زیاتریش لایەنی وی دەگرێ. ئەویش ئەوەی پێ خۆش بوو. دوای تێپەڕین بەلای چەندین ژوور و داڵاناندا گەیشتنە ژووری خانمێ. بازرگان کچەی بەپێچە و چارشێوەوە دیت، خۆی داپۆشیوە. خانم بەخێرهاتنی میوانی کرد و پێی گوت دانیشێ. دانیشت، توورەگەی هەڵڕشت و هەرچی زێڕ و زەبەر و خشڵی ژنانەیە، ئەنگوستیلە و گوارە و ملوانکە و بازنە و خڕخاڵ. هەمووی لە پێش ڕۆنان. کچی دارۆغەی دەستی بۆ هیچیان نەبرد. بەڵام تێیرا دیار بوو کە دڵی کەوتۆتە سەر یەک لەئەنگوستیلەکان و پشتێندێکی و چاوی و ڕوویان لێ وەرناگێڕێ.

کچی دارۆغەی گوتی:

«ئێوە هیچ دراوسێیەکی گەوهەر فرۆشتان هەیە ناوی ئەحمەد بێ؟»

وەڵامی دایەوە: «بەڵێ.»

کچی دارۆغەی دەستی لە بن چارشێوی هێنایە دەرێ و گوتی:

«ئەوەی دەبینی؟ ئەو ئەنگوستیلەیە ئەو بۆی هێناوم. سەیری کە! چ ئەڵماسێکی ساغە، ئەوانەی تۆ لە چاو ئەوەی هەموو دەڵێی تەنەکەن و وەک شووشەی پیس و پەلۆخ لێڵ و تاریکن.»

بەڵام بازرگان زۆر لەوی شارەزاتر بوو کە سەیری ئەو ئەنگوستیلەیەی ئەحمەدی کرد و لەگەل ئەوانەی خۆیدا بەراوردی کردن دڵنیا بوو کە ئەوانەی وی سەد بەرابەری نرخی ئەو ئەنگوستیلەیە بەنرخترن، بەڵام تێگەیی کە کچی دارۆغەی بەئەنقەست ئەو قسانەی کردن.

دوایی کچە ئاماژەی بۆ ئەو پشتێندەی بەردەمی کرد و گوتی:

«ئەوە لە بەرانبەر ئەوەی کە ئەحمەد بۆی هێناوم هەر هیچ نییە، نا، نەخێر هەر هیچ نییە و من هەرگیز ئەو پشتێندەی تۆم بەپوولێک ناوێ و بەخۆڕاییشی لە پشتی نابەستم. ئەو شتانەی تۆ هیچیان لەگەڵ ئارەزوو و حەز و سەلیقەی مندا وێک ناکەونەوە. تۆ وەک بازرگانێکی دەوڵەمەند چ ڕەوشتێکی چاکت هەیە؟ تۆ پێت وایە کە بێ ئەمەکی و خەیانەت لەگەل دۆستایەتی و ڕاستی و خۆشەویستیدا پێکەوە هەڵکەن؟»

میوان وەڵامی کچی دارۆغەی دایەوە:

«نەخێر خانم، من لەوانە نیم هەرگیز بتوانم بێ ئەمەکی و خیانەتێ بکەم. پێش ئەوەی بێمە ئێرە لەگەڵ دراوسێیەکەم دواوم. ئەو، ئەوی لە دڵیدا بوو پێی گوتم.

باوەڕ کە گەورەترین ئارەزووی منیش هەر ئەوەیە هەمیشە و هەتاهەتایە ئەنگوستیلە و پشتێندی وی

لە پەنجە و کەمەری تۆدا ببینم.»

کچی دارۆغەی بەدوودڵیەوە پرسی:

«ئەدی بۆ هاتووی هەموو ئەو گەوهەر و زێڕ و زەبەرە بێ نرخانە بەمن پێشاندەی؟ ئەوانە چ نرخێکیان هەیە لای من؟»

کچە وەڵامی دایەوە:

«خانم! باوکتان خەیاڵی زەماوەندی من و تۆی لە کەللەی داوە. من و ئەحمەد و تەنانەت تۆش ئەوە دەزانین، ئیدی بۆ خۆتم لێ هەڵە دەکەی؟ ئێوە بۆ خۆتان دەزانن ئەگەر من گوێ نەدەمە قسەی دارۆغەی ئەوە من و ئەحمەد و تۆش هەر هەمووومان پێکەوە لە ناو دەبا، ئێمە دەبێ هەرسێکمان پێکەوە دەست بدەینە دەستی یەک تا ئەو گەمەی ببەینەوە.»

بە کورتی، هەرسێکیان بوونە یەک، بەڵام ئەحمەدی بازرگان و کچی دارۆغەی هەرگیز بەلای ئەوەدا نەدەچوون کە ئەو ئاواڵە خۆشەویستەیان کوڕ نییە و کچێکی شۆخ و شەنگە.

ئێستا با ئەوان بەقسانەوە بەجێ بێڵین و بچینەوە سەروسۆراغی برایمی ڕاستەقینە و بزانین چ دەکا.

***

ئەومان لە سەرەتای ڕۆیشتنێدا بەجێ هێشت. پیرێژنێک ڕێی کێوی "ئەنبەرگی یۆخ"ی پێ گوتبوو، برایم دەیویست هەرچی زووتر بەدوای دۆزینەوەی پشتێندەکەیدا کە جادووگەری حەوت باڵ فڕاندبووی، بڕوات و بیهێنێتەوە.

برایم پاڵتۆیەکەی لەبەر کرد و کالە و پێتاوی لە پێی خۆی داپێچا و وەڕێ کەوت! برایم وەک بای بەنێو خەرەندان و وەک لافاوی بەسەر کەند و لەندلاندا و وەک هەرەسی کوێستانان بەرەو کێوی ئەنبەرگی یۆخ هەلینگی دەدا. سەرەنجام گەیییە پێدەشتی گەرمەسێرێکی یەکجار گەرم و کە لە هەر چوار لاوە تەنگی پێ هەڵچنی و هەراسانی کرد و لەگەڵ هەر هەنگاوێکیدا تا دەهات گەرمایەکە زیاتر دەبوو و زمانەی ئاگریش کڵافەی کردبوو. گەرمایەکە لەوەی نەبوو بتوانێ خۆی لەبەر ڕاگرێ. برایم تێگەیی کە پیرێژن ڕاست دەکا. زۆر بەسەختی کەمێکی دی چووە پێشێ. بەڵام ئیدی قاچەکانی تاوی ڕاوەستانیان نەما... جلەکانی لەبەر خۆی دادڕین. ددانی دەچیڕەوە بردن، پێڵووی چاوەکانی نیوە دادانەوە و ملی لێنا. هەر چی دەبێ با ببێ! ئارەقەی وەک لووزەوێ بەسەر چاواندا دەهاتە خوارێ بەڵام ئەو لە ڕۆینێ هەر نەکەوت. ئیدی ڕێی گەڕانەوێ نەما... هەر دەبێ بچێتە پێش. هەنگاوێک، دوو هەنگاو، یەکێکی دی... برایم هەستی کرد گەرمایەکە تا دێ کەمتر دەبێتەوە. زانی کە یەکەم لەمپەری تێپەڕاندووە کە پیرێژن پێی گوتبوو دێتە ڕێی. ئێستا لەو ئاگرە زۆر نیزیک بوو کە دەتگوت ئەوا نیوەی ئاسمانێی داپۆشیوە. چەڕە دووکەل بەتۆپەل بەهەوادا دەچوو. مەنجەڵێکی گەورە لەسەر ئاورەکەی دەکوڵا و هەڵمی لێ هەڵدەستا. هەر ڕاست ئەو مەنجەڵەی پیرێژن گوتبووی. لاوە ئاهێکی هاتەوە بەرێ، دەستوبرد بەرەولای ئاورەکە چوو. تەواوی لێ نیزیک ببۆوە، دوایی هەر وەک پیرێژن ڕێ و شوێنی بۆ دانابوو، بەلای ڕاستدا وەرچەرخا و دارسێوەکەی لە درزی بەردەکەدا بەدی کرد کە تەنیا یەک سێوی سوور سووری بەلاخێکیەوە بوو.

برایم هەڵیکێشایە شمشێری و بەرەولای دارسێوەی چوو و هەر لەگەڵ یەکەم ڕاوەشاندنی شمشێرەی سێوەکە بەر بۆوە سەر عەرزێ و بووە دوو لەت. هەر لەو دەمەیدا بڵێسەی ئاگر هەستا و شاڵاوی هێنا و

دووکەڵ هەموو لایەکی داپۆشی. خاکی ژێر پێی گرماندی، پێی وابوو ئێستا نا ئێستا لەبەر یەک دەچێ و پارچە پارچە دەبێ، برایم پێی وابوو ڕۆژی حەشرییە و دنیا خرابووە.

لە پڕ وەئاگا هاتەوە، دیتی هەر چوار لای بەمار و ئەژدیها و دێوی ترسناک گیراوە. برایم پشتی وەبەردێکی دا و دەستی لە مشتوی شمشێرێ توند کرد و بەهەر چوار لایاندا کەوتە شمشێر وەشاندنێ. جەنگ و پێکدادان کۆتایی هات و بڕایەوە، لاشەی ئەو دڕندە و گیانلەبەرە سەیرانە لەسەر یەک کەڵەکە بوون، دەو دەمەیدا دیتی ئەوا ئەژدیهایەک بەرەو لای وی دەخزێ. لاشەویلاکەی بەو سەدان ددانە تیژەوە بۆ هەڵلووشینی وی داپچڕابوون. بەڵام لاوە خۆی لەدەست نەدا و لەو دەمەیدا شمشێرێکی گەیاندە خاڵیگەی چەپی ئەژدیها و خوێن فیچقەی کرد. ئەژدەها نارەتەیەکی وای کێشا تەواوی مووی لەشی برایمی لە حەژمەتان ڕاست بوونەوە. پاڵەوانی مە چاوی نوقاندن کە چاوی هەڵێناوە شتێکی زۆر سەیری دیت. نە دێو و ئەژدیها و مار، نە ئاگر و نە مەنجەڵ. تەنیا بێدەنگییەکی سامناک باڵی بەسەر تەواوی ئەو ناوەدا کێشابوو. تەنیا کانیاوێک نەبی لە قووڵایی زەوییەوە هەڵدەقوڵا. هەر لەو شوێنەی کە ئاوی ئەو کانییەی لێ دەبووە ڕووبار، لۆتکەیەکی لەسەر ئاوی ڕووبارێ چاو کرد. دیتی ئەوە پشتێندەکەی لەوێدایە، بەقەڵەمبازان بەرەو لای ڕووبارەکە چوو و خۆی هەڵدایە ناو لۆتکەکە و دەستی درێژ کرد پشتێندەکەی ڕاکێشێتەوە، بەڵام ئەو کارەش هەروا ئاسان نەبوو، چەنگاڵێکی لە شانان گیر بوو و لە عەرزی ڕا بردیە ئاسمانێ. برایم سەری بڵند کرد، جادووگەری حەوت باڵی ناسییەوە. لێوێکی لە عەردی و ئەوی دیکەی لە ئاسمانێ بوون جادووگەر برایمی بردە بن هەوران.

برایم وای بەبیردا هات:

«تازە تەواو، چارەنووسی من ئەمە بوو.»

چاوی نووقاند و هەناسەی لەخۆ بڕی، هەر چاوی لەوە بوو جادووگەر لەو بەرزاییەوە هەڵیداتە خوارێ. بەڵام جادووگەر ئەوی بردە نێو هەروان و پێی گوت:

«برایم! ئومێدەوارم دایکت لە پرسەی مەرگت دانیشێ و جلی ڕەشت بۆ لەبەر کا. تۆ هەر پشتێندی کوڕەکەی منت نەدزیوە و هەر ئەویشت نەکوشتووە: جگە لە کوشتنی کوڕەکانی دیکەشم، تۆ ئاگری ئێمەت کوژاندەوە و ئێمەت لە ناو برد. لە ئاسمانێت لێ دەگەڕام و لە عەردیم وەدەست کەوتی. ئێستاش تۆ لاوێکی ئازا و دلێری، هەڵبژێرە: یا پشتی من دەگری تا لە قەیرانێکی گەورە ڕزگاریم دێت، یا لەو ئاسمانە بڵندەوە هەڵتدەدێرم.»

برایم پرسی:

«قەیران و تەنگ و چەڵەمەی تۆ چییە؟»

«من دێوی سپیم دوژمنە و نایەڵێ بەئاسوودەیی بژیم، ژیانی لێ تاڵ کردووم، منیش هێندە بەتوانا نیم دەروەستی وی بێم، بەڵام دەزانم ئەوەی بتوانێ ئاگری ئێمە وەمرێنێ دەشتوانێ دەروەستی ویش بێت. ئەگەر ئەو دێوەم بۆ لە ناو بەری ئەوا پشتێندەکەشمت دەدەمێ و بۆ خۆشم دەتبەمەوە ماڵی خۆتان. دەنا بەدەستی من لە ناو دەچی.»

برایم گوتی:

«زۆر چاکە، ڕازیم. بەگژ دوژمنەکەی تۆشدا دەچم.»

جادووگەر برایمی هاویشتە سەر لاباڵێکی و لە هەوران وەسەر کەوت و ڕووی لە ڕۆژهەڵاتێ کرد. برایم نەیدەزانی چەند فڕیون، باشە ئەو چووزانێ! لەپڕ وەئاگا هاتەوە کە جادووگەر گوتی:

«سەیر کە برایم، دێوی سپی لەوێیە. ئەوە خەریکە دەجووڵێ.»

برایم تەماشایەکی خوارێی کرد و لە ترسان ناوکی کەوت. ئەوەی دیتی دێو نەبوو، هەر ڕاست کێوێکی سپی بوو و دەجووڵا.

جادووگەر هەر فڕی تا گەیشتنە قەراغ شارێکی. لەوێ نیشتنەوە و گوتی:

«دێوی سپی لە بن ئەو کێوەی دە ئەشکەوتێکیدا دەژی. دەتوانی لەوێی بەرەنگار بی.»

ئەوەی گوت و باڵی لێکدان و هەستایەوە. ئێوارە داهات و هەوا تاریک بوو – شەوێکی تاریکی ئەنگوستە چاو – بەو شەوە بچتە کوێ؟ لاوە لە دەرکەی یەکەمین ماڵی دا کە هاتە پێشێ. پیرەمێردێکی ڕیش چەرمگ دەرکەی کردەوە. برایم گوتی:

«سڵاوتان لێ بێ. میوانی ڕادەگرن؟»

پیرەمێرد بەڕوویەکی خۆشەوە وەڵامی دایەوە:

«ئەو ماڵە وێران و کوێر بێتەوە دەرکێ لە سەر میوانی داخا و لێی نەکاتەوە. زۆر بەخێرێی.»

پیرەمێرد ئەوی بردە ژوورێ، لە ژوورێ کوڕە جحێڵێکی لێ بوو، لەبەری هەستا و بەخێرهاتنی کرد و فەرمووی دانیشتنێی لێ کرد. هەر سێکیان دانیشتن، پیرەمێرد دەربارەی جێ و ڕێ و شوێن و لە کوێوە بۆ کوێ دەچێی لە برایمی پرسیار کرد. برایمیش ئەوەی بەسەری هاتبوو هەمووی بۆ گێڕایەوە، تەنیا هۆی هاتنی بۆ ئەم شارەی پێ نەگوت. هەر پیرەمێرد دەیپرسی و برایم وەڵامی دەدایەوە. ئەو کوڕە جحێڵەی لەوێش دانیشتبوو گوێی هەڵخستبوون و هەناسەی هەڵدەکێشان.

برایم نەیتوانی لەوە زیاتر خۆی ڕاگرێ و گوتی:

«من هەموو شتێکم بۆ گێڕانەوە، ئەگەر بفەرموون دەکرێ منیش لێتان بپرسم داخوا چ غەمێکی خەست و قورس و گرانتان دە دڵیدایە وا بەم جۆرە ئەم هەناسە ساردانە هەڵدەکێشن؟»

کوڕە جحێڵە دووبارە هەناسەیەکی دیکەی هەڵکێشایەوە و گوتی:

«منیش هەر بەسەرهاتی تۆم بەسەر هاتووە، بەڵام کەمێک جیاوازتر، ئەویش ئەوەیە کە تۆ لە من ئازا و دلێرتری.»

پیرەمێرد ڕاست بۆوە و گوتی:

«بەڕاستی ئێوە هەر دووکتان پێکەوە لەو وەختەدا گەیشتنە یەک. ئێوە خەریکی قسان بن و منیش دەچم شتێک بۆ خواردنی ئێوارێ ئامادە دەکەم.»

پیرەمێرد چووە دەرێ، کوڕە جحێڵە جێی خۆی خۆش کرد تا ئاسوودەتر دانیشێ و دەستی بەگێڕانەوەی بەسەرهاتەکەی خۆی کرد.

***

منیش وەک تۆ کوڕی بازرگانێکی دەوڵەمەندم. لە شوێنێکی زۆر لێرەوە دوور لە دایک بووم. پاش چەند ساڵێکان خوا کچێکی دایە مامم کە لێرە دەژیا، هەر لەو دەمیەوە ناویان لێک هێناین و بووینە

دۆست و دەزگیرانی یەکدی.

بابم منی نارده لای زاناترین پیاوێکی ئەو ناوچەیە بۆ خوێندنێ. ئەو پیاوە هەرچی دەیزانی پێی گوتم و فێری کردم و زانیارییەکی بەرین و فەراوان و یەکجار زۆر بڵاو فێر بووم. بەڵام ئەو مامۆستایە منی لە ئافرەت بێزەوون و قێزەوون کرد. هەمیشە پێی دەگوتم و لە بن گوێی دەخوێندم کە ژن ترسنۆک و ستەمکار و بێ ئەمەک و فێڵباز و هیچن. ئافرەت هەرگیز چاوەڕێی چاکەیان لێ ناکرێ. هێندەی لەو بارەیەوە دەرس دام تا وام لێ هات باوەڕ بەو قسانە بێنم و لەو ڕۆژەوە بەدواوە ئیدی زۆرم ڕق لە هەموو ژن و ئافرەتێک بۆوە. هەمیشە لێیان وەدوور دەکەوتمەوە و خۆم لێ دوورەپەرێز دەگرتن و بەهیچم دادەنان.

لەو دنیایەی کە بۆ هیچ کەس تا سەر نییە و ڕەوتەنی، هیچ شتێک تا سەر وەک خۆی نامینێتەوە. بابم مرد. پیرەمێردەش هەر ئەوەی فێری من دەکرد تا دەتوانم هەر بخوێنم و شەڕاب هەڵدەم. لەوە زیاتر هیچی دیکەی فێر نەکردم. چەندی داکم هەوڵی دا فێری بازرگانییەک یا پیشەیەکی دیکەم بکا، نەچووە گوێم، دۆست و ئاواڵەکانم منیان لاڕێ کرد، هەر خەریکی ڕابواردن و گاڵتە و گەپ و بەزم و ڕەزم و گۆرانی و ساز و ئاواز و خواردنەوێ بووین. بەو شێوەیە وردە وردە تا هەموو پارە و پوول و سامانەکەم لە دەست چوو و نەما، داکم لە داخان وەزگی دا، کە مامم ئەو هەواڵە ناخۆشانەی منی پێ گەیشت هاتە لام. بەڵام هەرچەندی کرد و کڕاند منی پێ نەهاتەوە سەر ڕاستە ڕێیە. مامۆستاکەشم لەبەر خۆی زیاتری هەوڵ دەدا پێم بسەلمێنێ کە دنیا هیچە و لەویش هیچتر و بێ وەفا و ئەمەکتر ئافرەتە.

مامم وەبیری هێنامەوە کە من دەزگیرانی کچەکەی ویم. بەڵام من هەر سواری بەند و باو و بیروڕا و بۆچوونی خۆم بووم.

مامم هیچی بۆ لەگەڵ نەکرام، ناچار وازی لێ هێنام و بەجێی هێشتم، دوای چەند ساڵێک هەر میراتێکی مابووم دەگەڵ دۆست و ئاواڵەکانم ئەویشمان لەناو برد و خواردمان. تا دەهات کەم کەمە دە نەداری و نەبوونییە گەیشتم، تەنانەت نەبوونی نانێک، هەمووم لێ وەدوور دەکەوتنەوە و خۆیان لێ دەشاردمەوە و دوورە پەرێزییان لێ دەکردم. دواین دەستە جلی بەریشم فرۆشت و پارەکەیم دا بەشەڕاب. تا مەست بووم هەر خواردمەوە، کە شەو داهات ڕووم لە قەبرستانێ کرد، تا گۆڕەکەی بابم وەبینم و پێش ئەوەی لەو دنیای دی پێک بگەینەوە گەردەنی خۆمی پی ئازاد کەم و بۆ تاهەتایە دەست لێک بەردەین. دوای ئەوەی زۆر بەکوڵ و دڵەوە پڕ بەدڵ گریانێکی گەرم گریام، خەنجەرم هەڵکێشا خۆم بکوژم، بەڵام دەستێکی بەهێز و توند و تۆڵ لە پشتەوەڕا قۆڵی گرتم. بەهەموو هێز و توانای خۆم هەوڵم دا خۆمی لە دەست دەربێنم بەڵام نەمتوانی. تەماشایەکی دەوروبەری خۆمم کرد تارمایی سێبەرێکم هاتە بەر چاوان.

دەستم بڵند کرد دەستێکی لەوی بوەشێنم، هەر ئەوەندەم ئاگا لێ بوو زللەیەکم وە پەنا گوێی کەوت و بەلادا هاتم و بێهۆش بووم، کە چاوم هەڵێنا خۆم لە ژوورێکدا دیتەوە کە ئەوەتا ئێستا ئەوە لێی دانیشتووین و ئەو پیرەمێردەم دیت کە بەسەرمدا لار ببۆوە. پرسیم:

«ئەوە من لە کوێم و کێ منی هێناوەتە ئێرە؟»

پیرەمێرد وەڵامی دایەوە:

«ئەو ماڵە، ماڵی ئامۆزاکەی خۆتە و هەر بۆ خۆشی بوو تۆی هێنایە ئێرە.»

ڕاست لەو دەمەیدا دەرگا کرایەوە. ڕەشپۆشێک وە ژوور کەوت. ئەڵبەتە هەر یەکسەر ئەو ڕەشپۆشەم

ناسیەوە. ئەوە هەر هەمان ڕەشپۆشە بوو کە لە سەر گۆڕەکەی قۆڵی گرتم.»

ئەو ژنە ڕەشپۆشە بەچاپووکییەکی پیاوانەوە هاتە لامەوە و لەسەر لا تەختێکی دانیشت و گوتی:

«ئەوەی بزانن کە من کچی مامتانم.»

هەر لەگەڵ ئەو قسانە خەنجەرەکەی لە دەست وەرگرتم و هەڵیدایە نێوەڕاستی ژوورێ. لە پڕ وەبیرم هاتەوە کە شەوەکەی نێو گۆڕستانێ شەوێکی مانگەشەو بوو و لە بەر ڕووناکی مانگێ چاوم بەئەنگوستیلەیەکی ئەڵماس کەوت و ئەو ئەنگوستیلەیەش دەو دەستەیدا بوو کە زللەیەکی لێدام. کچە مامەکەم کەمێک بێ دەنگ بوو و ئینجا گوتی:

«کاتێک بابم، یانی مامی تۆ هاتە لات و ویستی تۆ ڕازی بکا کە من بێنی - سەرپێچیت کرد و گوتت کە هەموو ژنی دنیایە ستەمکار و شەرمێون و گێل و وێڵن و سەرچاوەی هەموو بەڵایەکن بۆ پیاوان. بابم بەرگەی ئەو قسانەی نەگرت و لە خەفەتان وەزگی دا و مرد، تەنانەت ئافرەتیک لە ناو ژیانی ڕۆژانەی تۆدا نەبوو، هەرچی دۆست و ئاشنا و ڕۆشنات بوون هەموو هەر پیاو بوون. تۆش پێت وابوو هەموویان هەر وەک تۆ ئازا و دلێر و زرنگ و وشیار و گیان لەسەر دەستن و ئاواڵی ڕۆژی تەنگانەن. کە ئەوەش ئەنجامەکەیەتی. بزانە تۆیان دووچاری چ ڕۆژە ڕەشییەکی نالەبار کرد.»

پێم خۆش بوو ببمە دڵۆپە ئاوێک و لە شەرمان بەعەردیدا بچمە خوارێ. بەڵام ئامۆزاکەم ئاماژەیەکی پیرەمێردی کرد و گوتی:

«ئەو پیرەمێردە سەردەمانێک لەلەی باوکی هەردووکمان بوو، منی بەبەر و باوەشی خۆیەوە گەورە کردووە و بۆیە ئێستاش من ئەوا هەرچی ماڵ و سامانم هەیە هەمووی دەنێمە ناو دەستی تۆ و تۆش ڕۆژانە لەگەڵ ئەم پیرەمێردەدا دەچییە دووکانێ و ئێوارانیش لەگەڵ ویدا پێکەوە دێنەوە ماڵێ.

من دەمەوێ بچمە شارێکی دی و بەڵام دڵنیابە هەمیشە چاوم هەر لێتە و خۆ ئەگەر بشتەوێ دووبارە بچیەوە سەر هەڵس و کەوتەکەی جارانت، ئەوە بەگیانی بابی هەردووکمان بستێکت بەسەریەوە باز نادەم و نایەڵم ببیە هۆی ناوزڕاندنمان و هەر بەو دەستانەی ڕۆژێک لە ڕۆژان لە مردنیان ڕزگار کردی بۆ باپیرە گەورەت تەمبێ دەکەم و دەتنێرمە لای وان.»

هەر لەگەل ئەو قسانەیدا هەستا و ڕۆیی. خەنجەرەکەی لەوێ بەجێ هێشت، بەڵام چ خەنجەرێک؟ بەڵام خۆ قسەکانی وی لە خەنجەرێیان زیاتر کار تێ کردم. دوای چەند ڕۆژێکان هاتمەوە سەرخۆ و لە تەواوی ڕۆژانی نەخۆشیەشمدا هەر وەک ئامۆزاکەم گوتبووی پیرەمێرد هەموو ڕۆژێ دەیبردمە دوکانێ و ئێوارانیش پێکەوە دەهاتینەوە، شەوانیش یاد و بیرەوەریەکانی سەردەمی زووی ژیانی دوور و درێژی خۆی بۆ دەگێڕامەوە.»

زۆری نەبرد لاوێکی ئازامان هاتە لا لەگەڵمان بژیەت. پیرەمێرد گوتی کە ئەو خوارزامە و ڕاوچییەکی زۆر بلیمەت و ئازا و چاپووکە. ئەو هەمیشە لە گرد و تەپۆڵکەکانی ماهورها بەدوای نێچیراندا دەگەڕا. کاتێ کە دەهاتە شاری لەگەڵ مەی بەسەر دەبرد، منیش ئەوەی لە کتێباندا فێر ببووم بەوانم دەگوتەوە و پیرەمێرد و خوارزاکەیم فێر دەکرد و ئەوانیش ئەزموون و بەسەرهاتەکانی ژیانی خۆیانیان بۆ دەگێڕامەوە.

ئێوارەیەکیان من و پیرەمێرد لە ماڵێ دانیشتبووین دەمەتەقێمان بوو، دەرکە کەوتە سەر پشتێ، کچە مامەکەم دەنێو دەروازەیدا هەڵتۆقی، ئەو هێشتا هەر ڕەشپۆش بوو و پەچەشی گرتبۆوە. زۆر بەڕێزەوە

بەخێرهاتنی ئامۆزاکەمم کرد. ئەویش بەبەر دەممدا تێپەڕی و هات دانیشت. دوایە ڕووی لە پیرەمێردەی کرد و گوتی:

«زۆر سوپاس مامە! ئێوە باوک و کچتان پەروەردە کردن و ئەوا ئێستاش خەریکن ئامۆزاکەم دێننە سەر ڕێیە.»

پیرەمێرد وەڵامی نەدایەوە، دوایە ڕووی لە من کرد و گوتی:

«زۆر سوپاسی تۆش دەکەم کە گوێڕایەڵی ئەو مامە ڕەوشت بەرزەمانت کردووە. باشە، پێم بڵێ بزانم، ئێستا بیر و ڕات بەرامبەر ژنان چۆنە؟ بیر و باوەڕت دەربارەی وان گۆڕاوە یان نا؟»

من زۆر تێکچووم و سوور هەڵگەڕام و گوتم: «ئێوە پێتان سەلماندم کە لە ناو ژنانیش وەک پیاوان چاک و خراپیان تێدایە. ئەو بەڵگەیەش هێندە ڕاستە هیچ پێویستییەکی بەسەلماندنی نییە. هەر وەک چۆن ژنێکی وەک تۆ چاک و پیاوێکی وەک من خراپیش هەیە.»

ئامۆزاکەم قاقایەکی کێشا و پیرەمێردیش لاوکێکی خۆشی لە ستایشی مندا تێ هەڵکرد و بەکچەی گوت:

«چاکە! ئەگەر پێت خۆشە با زەماوەندێکی بۆ ئامۆزاکەتان ساز کەین.»

کچە وەڵامی دایەوە:

«ئەوە بەئێوەوە بەندە، ئەگەر ئێوە پێتان خۆشە زەماوەندی بۆ ساز دەن من هەمیشە ئامادەم بۆی هەڵپەڕم.»

ئەو هەستا و چووە دەرێ و من بەپیرەمێردم گوت:

«بەڵام من دەزگیرانم هەیە.»

«ئەو مێردی کرد...»

«چاکە، برایم ئێستا لەبەر ئەوەی کە تۆ ڕەوتەنیت و دەبێ بحەسێیتەوە داستانەکەت بەکورتی بۆ دەگێڕمەوە.»

لاوە دووبارە هاتەوە سەر گێڕانەوەی داستانەکەی:

«خانووەکەی مە خانوویەکی گەورە بوو، نیوەی هی ئێمە و نیوەکەی دیشی هی یەکێکی دیکە بوو. ڕێیەک بەبن پەنجەرەی ئەولاتری خانووەکەدا تێ دەپەڕی. پیرەمێردیش چەند جارێکان بەو ڕێیەدا هات و چووبوو. ڕۆژێکی کچێکم لەو دیو پەنجەرەیڕا دیت. زۆر جوان بوو، هەر دەتگوت کچی شای پەرییانە. کاتێ کە چاوم پێ کەوت لە جێی خۆم وشک بووم، ئەوەش نەک لەبەر ئەوەی کە لە خۆشی چاوپێکەوتنەکەیم بووبێ، نا، نەخێر، بەڵکە ئەو خۆشییەم بەڵگەیەکی دیکەی هەبوو. کچە خەریکی ڕێکخستنی پەردەی پەنجەرەی بوو. ئەنگوستیلەکەی دەستی بریسکەی دەدا، کە ئەو ئەنگوستیلەش زۆر بەوەی کچە مامەکەی من دەچوو، کچەکەش بۆ خۆی هەر هێندێک دەچۆوە سەر کچە مامەکەی من. باشە ئێستا پێت وایە کێ بوو بێ؟ زۆر بەو خوشکەزایەی پیرەمێردێش دەچوو چەندین شەوم لەگەڵدا بەسەر بردووە. کچە خێرا پەردەکەی دادایەوە. ئاگام لێ بوو پیرەمێردیش ڕووی بەلادا وەرگێڕا.

لەویم پرسی:

«مامە ئەرێ ئەو کچە کێیە؟»

«دراوسێمانە. بۆ؟ پێت خۆشە بیبینی؟»

«زۆر زۆریش.»

پیرەمێرد سەیرێکی ئەم لاو ئەو لای کرد تا دڵنیابێ کە کەس گوێی لێمان نییە، سەری لەبن گوێی نام و گوتی:

«ئەوە پێت دەڵێم تەنانەت یەک قسەش لەگەڵ ئەو کچە مامە یا خوارزایەی من نەکەی. با ئەو نهێنییە هەر لە نێوان خۆمان بێت، من پێم خۆشە تۆ لەگەڵ ئەو کچە زەماوەند بکەی. زۆر کچی چاکە. بەیانی یەکێکی بەدوای ئامۆزاکەتدا دەنێرم. با بێت و پێکەوە قسان بکەین. هەرچەندە ئەو ڕازی نابێت و خوارزاکەی منیش هەروەتر، بەڵام تۆ هەر لەسەر قسەی خۆت دەبی و پێ دادەگری کە:

«یا ئەو کچە یا هیچ کەسی دی.»

گوتم:

«زۆر چاکە، بەڵام باشە بۆ ئامۆزاکەم و خوارزاکەی تۆ بەو کارەی ناڕازین؟ چ پەیوەندییەکی بەوانەوەیە؟»

پیرەمێرد وەڵامی دایەوە:

«ئەوەش هەر نهێنییەکە بۆ خۆی.»

«چ نهێنییەک، ناتوانی پێم بڵێی؟»

وەڵامی داوە:

«نا، ئێستا نا.»

«ئەدی کەنگێ.»

«دوای ژن هێنانێت.»

هەر ئەو ڕۆژە پیرەمێرد یەکێکی بەدوای ئامۆزاکەمدا نارد. هەر ئێوارەی ئەو ڕۆژەش خوشکەزایەکەی هات و دەربارەی زەماوەندەکە کەوتنە قسان. ماوەیەکی زۆری لەبارەی پەسند کردنی ئەو زەماوەندەوە ڕست. بەڵام من هیچ گوێم نەدایە قسەکانی و قبووڵیشم نەبوون.

ڕۆژی دوایی ئامۆزاکەی منیش هات و تا نیوە شەوێ لەو بارەیەوە دواین. دیسانەوە هەر بەردەوام بووین تا وای لێ هات وەڕەز بووم و توانام نەما و گوتم:

«باشە خۆ من پیاوی ئێوە نیم و منیشتان نەکڕیوە، بێن بەئارەزووی خۆتان لە جیاتی خۆم بڕیارانم بۆ دەرکەن. لاریم لەوە نییە کە من لە ژیانی خۆمدا تووشی زۆر هەڵە و گوناهان بووم، بەڵام تۆ گوناهی گەورەتریشت کردوون، وازت لە دەزگیرانەکەت هێناوە و شووت کردووە.»

هیچ وەڵامێکی ئەو قسانەی نەبوون هەستا بڕوا بەڵام پیرەمێرد تێیەوە خوڕی:

«ڕاوەستە. هەر دووکتان دانیشنەوە. ئایا ڕێی قسانم هەیە، یەک دوو قسان بکەم، یان نا؟ لە بیرتان نەچێ یا هەر ئێستا هەردووکتان پێکدێن و یان هەتا ماوم جارێکی دیکە ڕوو لەم دەرک و بانەی ناکەمەوە و پێ لەوماڵەی نانێمەوە.»

که دیتمان خەریکە کار لە کار بترازێ و پیرەمێرد زۆر تووڕەیە هەردووکمان دانیشتینەوە و بێ دەنگ بووین و هەستمان لەخۆ بڕی. پیرەمێرد بەو جۆرە درێژەی بەقسەکانی دا:

«ئەوە منم کە پێم گوتووە ئەو کچەی دراوسێمان بخوازێ. تەنانەت چەند جارێکانیشم بەو شەقامەیدا گێڕاوە تا ئەو کچەی ببینێ.» دەو دەمەیدا ئامۆزاکەم ویستی شتێک بڵێ، بەڵام پیرەمێرد هەر لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو:

«ڕاوەستە! ئەگەر تەنانەت یەک وشەش بەپێچەوانەی قسەکانی من بکەن، ئەوا هەر ئێستا دەڕۆم و ئێرە بەجێ دەهێڵم.»

دوایی ڕووی لە من کرد و گوتی:

«ڕۆڵە، ئەوە بزانە کە هەر ئەو ئامۆزایەی تۆ، خوشکەزای منیشە و هەر ئەوەش کە تۆ بەدوایدا وێڵی و مێردیشی نەکردووە.»

هەر قسەکەی تەواو بوو پری دایە پەچەکەی سەر ڕووی کچە مامەکەم و تووری هەڵدایە لایەکی. خانووەکە لە دوولاوە دەرکەی هەبوون، ئەو کچە مامەی من هەرگیز نەچووبووە چ جێیان و هەر لەو خانووەیدا ژیابوو و گەورە ببوو. هەر لەگەڵ خۆمان بوو، جارجارە بەڕەشپۆشی و هەندێ جارانیش بەجلوبەرگی پیاوانەوە و هەندێ جاریش وەک ڕاوچییان و خوشکەزای پیرەمێردەی سەری لێ هەڵدەهێنایەن و دەهاتە لامان. هەر بەو شێوەیە پێکەوە زەماوەندمان ساز کرد و بووین بەهاوبەشی ژیانی یەکتری. بەڵام خۆشییەکەمان تەمەنی کورت بوو...»

بۆ، چی بەسەرهات؟ ئەدی ئێستا تۆ ئەو هاوسەرەت لە کوێیە؟»

لاوە وەڵامی دایەوە:

«نیزیکەی دوو مانگە دیار نییە. بەبێ ئەوەی هیچ شوێنەوار و سەر و سۆراغ و قولاغێکی هەبێ وەک

بەردی بن گۆمێ ونە. جێ نەماوە لێی نەگەڕێم و هیچ جێ نەماوە لێی نەکەم. بەڵام ئێستاش وەک ونە هەر ونە.»

لاوژە تازە لە سەربوردەی بەسەرهاتەکانی ببوەوە کە پیرەمێرد بەخۆ و هێندێک خواردن و خواردنەوە هاتە ژوورێ. هەر سێکیان لە دەوری یەک دانیشتن و نانی ئێوارێیان خوارد و دوایی لێی نووستن.

بۆ بەیانی برایم بەکوڕە جحێڵەی گوت:

«من کارێکی دژوارم لە پێشە، دەبێ بڕۆم. ئەگەر تا ئێوارێش نەهاتمەوە ئەوە چاوەڕێم مەبە و من بەمردوو و نەماو دانێ. ئەگەر بەساغی هاتمەوە ئەوە هێندە لێرە دەبم تا هاوسەرەکەت بۆ دەدۆزمەوە و دەیدەمەوە دەستت. هەر دوای ئەو قسانە برایم وەدەرکەوت. ماوەیەکی زۆر بەڕێیەدا ڕۆیی تا گەییە داوێنی کێوێکی. ئەو چاڵەی جادووگەر گوتبووی دیتیەوە. خۆی شۆڕ کردەوە و سەری بەسەردا گرت و تەماشای ناوێی کرد. داڵانێکی تێدا دیت کە بەلای چەپدا دەڕۆیی. بەداڵانەکەیدا کەوتە ڕێ، تا لە ئەشکەوتێکیدا سەری وەدەرنا. دە ئەشکەوتەکەیدا کچێکی دیت بەکەزییەکانی خۆی هەڵواسراوە. پاژنە پێیەکانیشی وەک بەدەرزیە کون کون کرابن خوێنیان لێ دەتکا. دڵۆپە خوێنەکانیش دەتکانەوە نێو لەگەنێکی زێڕەوە کە لە بن ئەو پێیانەدا داندرابوون و لەوێدا گۆمیلکەی دەکرد.

کیژە، برایمی دیت و گوتی:

«لاوە، وەرە مەردی چابە و بیکە بەخاتری جوانیەکەی خۆت لێرە بڕۆ و بەزەییت بەخۆتدا بێتەوە. ئەگەر دێو بتبینێ خوێنت لە کاسەی دەکات و ئێسکەکانت ورد و خاش دەکات و دەتهاڕێ.»

بەڵام برایم تەنانەت وەڵامی یەک وشەی ئەوی نەدایەوە و لە چاوەڕێیە هاتنەوەی دێوەیدا دانیشت. لە پڕ دار و دیوار وەلەرزە هات، ژێر پێیەکانی هەڵتەکین و وەلەرزە و گرمە کەوت و دێو پەیدا بوو، هەر کە چاوی بەبرایمی کەوت، مستی خڕ کردن و پەلاماری برایمی دا. تا ئێوارێ یەکتریان هێنا و برد، جارێک دێوە برایمی دەخست و جارێک برایم دێوە. بەڵام هیچیان دەروەستی یەکتری نەدەهاتن. سەرەنجام برایم خۆی خڕ کردەوە و تینی دەخۆی کرد. ملی دێوەی گرت و بەرەو پشتەوەی بادا، تەکانێکی واشی پێدا دێوە خۆی ڕانەگرت و بەهەر چوار پەلان تەخت بوو. پێش ئەوەی هەستێتەوە برایم لەگەنە زێڕەکەی جادووگەر پێی گوتبوو هەڵیگرت و ئەوەی تێیدا بوو بەسەر و چاوی دێوەی داکرد.

دێوە دەستبەجێ کوێر بوو. برایم خۆی هاویشتە سەر سینگی و شمشێری دەرکێشا...

بەڵام کت و پڕ دێوە ون بوو، برایم لاشەی ژنەکەی خۆی لە بەردەمی خۆیدا دیت! شمشێرەکەی بەدەستەوە لەرزی. بەڵام هەر لەو کاتەیدا لە هەورانەوە دەنگی جادووگەرەی هاتە گوێ کە: «بیکوژە، دوو دڵ مەبە، ئەگەر تۆ نەیکوژی ئەو دەتکوژێ و پارچە پارچەت دەکا.» برایم، چاوی نووقاند و نووکی شمشێرەکەی لە چاوی ژنەکەی ڕاکرد و ملی پەڕاند. کە چاوی هەڵێنان ئەوجا زانی ئەوە بەڕاستی دێوەکەیە. دوایە جادووگەرەکە لە ئاسمانێوە هاتەوە خوارێ و چووە دە ئەشکەوتێ. لەگەنێکی زۆر گەورەی تاو دایە، پڕی کرد لە خوێنی دێوەی و بەبرایمی گوت:

«بگرە، چەندی ئەو خوێنەی بپژێنی هێندەی دەبێ بەزێڕ، تۆ دێوی سپیت کوشت، هەرچەندە ئەو دەیویست هەڵتخەڵەتێنێ و خۆی وەک هاوسەرەکەت پێشان بدا. ئەو کچەی هەڵیشواسراوە ئەوە ئامۆزاکەی هەمان کوڕە لاوژەیە کە تۆ شەوی لە ماڵێ وان بووی و تا ئێستاش هەر دڵگرانی خەم و کەسەری ویە. ئەوە دێوی سپی فڕاندبووی و هێنابوویە ئێرە.»

برایم کچەی هێنایەوە ماڵە خۆیان. دوایە چوو لەسەر لاباڵێکی جادووگەری دانیشت و لە چاوترووکانێکدا گەییەوە شار و بەردەرکی ماڵی خۆیان. ئا لێرە جادووگەر پشتێندە ئەفسووناوییەکەی وێدایەوە.

برایمی ڕاستەقینە خۆی ئاشکرا کرد و برایمی دیکە - دەزگیرانەکەی - کاروباری دایەوە دەستی و سەرەنجام پاڵەوانەکانمان بەئارەزووی خۆیان گەیشتنەوە.

ئەحمەدی بازرگانیش بەکامی خۆی گەییەوە.

چل شەو و چل ڕۆژ لە تەققەی دەهۆڵ و زوڕنایان دا.

ئای چ ئاهەنگ و زەماوەند و شایی و لۆغان و خواردن و خواردنەوەیەکی بەتام و چێژ بوو! بریا ئێوەش لەوێ بان!

ئەمیران

ئەفسانەی گورجی

دە دارستانێکی چڕ و پڕ و دوورەدەستدا، کە دار و درەختەکانی لووتیان بەسینگی ئاسمانەوە نابوو، کێوێکی تا بڵێی بڵند و سەرکەش هەبوو، هێندێک بەولاوەتری دارستانێ ڕاوچییەک هەبوو ناوی (داردژلان) بوو. ئەو ڕاوچییە زۆر جارانی خۆ دە تەلەزگەی داوێشت و بەدوای ڕاوو شکارێدا دەچووە نێو قوولایی دارستانێ. ڕۆژێکیان لە لایەکی کێوەیڕا نووزەیەکی وەک دەنگی ژنانی هاتە بەر گوێی. سەری بڵند کرد و دە کێوەی هەڵڕوانی بەڵام نەیتوانی لەبەر بڵندیان دوندی کێوەکەی ببینێ. چونکە دوندەکە هێندە بڵند و بەرز بوو دە هەوراندا ون ببوو. ویستی بەو کێوەیدا هەڵگەڕێ، بەڵام چونکە هەر هەمووی خەرەند و هەڵدێر و سووری ماهی بوو چەندی کردی و کڕاندی نەیتوانی.

ڕاوچییە هاتەوە ماڵێ، ژنەکەی چاوەڕێی بوو، چ ژنێک؟ بەلا، تا بڵێی بەدفەڕ و گۆج و ئیفلیج. ڕاوچی پێی ڕاگەیاند کە تیشووی سبەینێی بۆ ئامادە بکات و بۆ خۆشی چووە لای ئاسنگەری و ژمارەیەکی چەکوچ و قەڵەم و سمۆرە و سینگی ئاسن پێ ڕاسپاردن بۆی دروست کا. بۆ سبەینێ هەموو شت ئامادەبوو، توێشووی لە پشتی بەست و چەکوچ و بزمار و سینگ و قەڵەمی تاودانێ و کێوە خۆ بگرە هات. دەستی بەداکوتانی ئەو مێخانە کرد و یەک بەدوای یەکدا لە سنگی کێوەی چەقاندن و وەک پلیکانان پێیان هەڵاڕۆیی. کاتێ گەییە ترۆپکی کێوەی تەنانەت سینگێک چییە پێی نەمابوو و چەکوچەکەی دەستیشی لەوەی دەرچووبوو بەکار بێتەوە. تەماشایەکی ئەو لاو لای خۆی کرد و کەلێنێکی لە سینگی کێوەیدا بەدی کرد، چووە تێی، هەر ڕۆیی تا سەری بەئەشکەوتێکەوە نا و دە ئەشکەوتەکەیدا ژنێک ڕاکشابوو. ناوی دالی بوو، بەڵام چ ژنێک؟ هێندە جوان، زۆر لە ئادەمیان بەولاوەتر لە جوانییە. قژێکی زەردی زێڕین سەری داپۆشیبوو. هەر کە دالی داردژلانی دی لە یەکەم سرنجەوە شەیدای یەکدی بوون. ڕاوچییە لە لای دالی دایکوتا، هەرچەندە دالی پێی خۆش نەبوو و نەیدەویست ڕاوچی لەوێ لە لای وی وەمێنێ بەڵام ئەوین و دلدارییەکەی بێ دەسەڵاتیان کرد و ملی مانەوەی ڕاکێشا و تەسلیم بوو. بۆ سبەینێ دالی زۆری هەوڵ دا ڕاوچییەی وادار بەگەڕانەوەی بکا، بەڵام قەبووڵی نەکرد و هەر لەوێ مایەوە و نەچۆوە. سەرلەنوێ بەیانیەکی دی هەر کەوتەوە سەر هاندانی ڕاوچییەی تا بگەڕێتەوە ناو ماڵ و منداڵەکەی:

«هەستە بڕۆوە! ئەتۆ دەزانی کە ژنەکەت جادووگەرێکە تای نەبێ. ئەو وا ڕاهاتووە هەموو ئێواران جارێکت ببینێ. ئەگەر نەچیەوە چیدیت لەسەر ڕاناوەستێ و بەشوێن پێیەکانتدا وەدووت دەکەوێ و ئەودەم هەردووکمان دەدۆزێتەوە و لە ناومان دەبا.»

داردژلان گوتی:

«نا، ژنێ من شەلە. ئەو زۆر بەناڕاحەتی تا دەچێتە لایەکی حەوشێ، چۆن دەتوانێ بێتە ئێرە، دڵنیا بە هەرگیز نایە.»

ژنی داردژلانی زۆری سەر لە نەهاتنەوی وی سووڕ مابوو. دوو ڕۆژان ڕاوەستا، بەڵام سەری سێیەی